

บริษัท ปตท.สำรวจและผลิตปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน)

ข้อพึงปฏิบัติการวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน

เลขที่เอกสาร : 13364-GDL-001-R00

25 กุมภาพันธ์ 2568

ทะเบียนการอนุมัติ	
ชื่อเอกสาร	ข้อพึงปฏิบัติการวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน
เลขที่เอกสาร	13364-GDL-001-R00
เจ้าของเอกสาร	แผนกกิจการเพื่อสังคม (TSR/S)
ผู้จัดเตรียมเอกสาร	นางสาวนวลเพ็ญ สุขอร่าม นางสาวอุรภา ฝ้ายอุประ
วันที่ใช้บังคับ	25 กุมภาพันธ์ 2568

การอนุมัติ			
ชื่อผู้อนุมัติ		ลายมือชื่อ	วันที่
เจ้าของเอกสาร	นางแววเดือน บึงเมือง ผู้จัดการ แผนกกิจการเพื่อสังคม		24 กุมภาพันธ์ 2568
ผู้อนุมัติ	นางสาวบุษบรณ จินเจริญ ผู้จัดการอาวุโส ฝ่ายบริหารผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และกิจการเพื่อสังคม		25 กุมภาพันธ์ 2568

ประวัติการแก้ไข			
ครั้งที่	รายละเอียดการแก้ไข	ผู้อนุมัติ	วันที่ใช้บังคับ
0	ข้อพึงปฏิบัติการวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนฉบับนี้ เป็นฉบับจัดทำขึ้นใหม่ โดยอ้างอิงข้อมูลบางส่วนจากข้อพึงปฏิบัติการวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนฉบับเลขที่ 12052-GDL-004 (ปี 2555) และให้ยกเลิกข้อพึงปฏิบัติการวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน ฉบับเลขที่ 12052-GDL-004 (ปี 2555) ดังกล่าว	นางสาวบุษบรณ จินเจริญ ผู้จัดการอาวุโส ฝ่ายบริหารผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และกิจการเพื่อสังคม	25 ก.พ. 68

สารบัญ

	หน้า
1. เจตนารมณ์.....	1
2. ขอบเขตการใช้บังคับ	1
3. นิยามศัพท์	1
4. การลงทุนเพื่อสังคม	3
4.1 กลยุทธ์การลงทุนเพื่อสังคม (Social Investment Strategy)	3
4.2 การลงทุนในโครงการเพื่อสังคม	5
5. การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน.....	7
5.1 หลักการประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน.....	7
5.2 เครื่องมือการประเมิน	10
5.3 ขั้นตอนการประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน	11
5.3.1 ขั้นตอนที่ 1: การกำหนดขอบเขตและระบุผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	11
5.3.2 ขั้นตอนที่ 2: การสร้างแผนที่ผลลัพธ์.....	19
5.3.3 ขั้นตอนที่ 3: การกำหนดตัวชี้วัดและประเมินมูลค่าผลลัพธ์	23
5.3.4 ขั้นตอนที่ 4: การพิจารณาผลลัพธ์ทางสังคม	31
5.3.5 ขั้นตอนที่ 5: การคำนวณผล	35
5.3.6 ขั้นตอนที่ 6: การรายงานผลและการนำไปใช้	38
5.4 ประเด็นสำคัญที่ควรพิจารณาในการประเมินผลตอบแทนทางสังคม	40
5.5 แนวทางการปรับปรุงโครงการเพื่อสังคมหลังการประเมินผลตอบแทนทางสังคม	41
6. ระยะเวลาทบทวน	42
7. วันที่ใช้บังคับ	42
ภาคผนวก ก: London Benchmarking Group.....	43
ภาคผนวก ข: กรณีสืบศึกษา.....	45
ภาคผนวก ค: เกณฑ์การประเมินประเด็นสำคัญ	47
ภาคผนวก ง: ตัวแทนทางการเงิน	48

1. เจตนารมณ์

ข้อพึงปฏิบัติการวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนฉบับนี้ จัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนของโครงการเพื่อสังคมของ ปตท.สผ. ซึ่งจะช่วยให้สามารถตรวจสอบได้ว่า โครงการเพื่อสังคมบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ โดยผลการประเมินยังสามารถใช้เพื่อปรับปรุงโครงการเพื่อสังคมที่มีอยู่ในปัจจุบัน รวมถึงเป็นแนวทางในการคัดเลือกและพัฒนาโครงการใหม่ ๆ ในอนาคต นอกจากนี้ ยังได้อธิบายขั้นตอนในการประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน รวมถึงข้อแนะนำที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับวิธีการใช้เครื่องมือและการนำผลการประเมินไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ขอบเขตการใช้บังคับ

ข้อพึงปฏิบัติการวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนฉบับนี้ สำหรับใช้กับ ปตท.สผ. และบริษัทย่อยในทุกพื้นที่

3. นิยามศัพท์

คำ	ความหมาย
การลงทุนเพื่อสังคม (Social Investment)	การมีส่วนร่วมโดยสมัครใจของบริษัทในการช่วยแก้ไขปัญหาและส่งเสริมการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน
ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (Social Return on Investment)	กรอบแนวทางในการวัดและประเมินต้นทุนและผลประโยชน์จากโครงการเพื่อสังคม ซึ่งไม่เพียงแต่พิจารณาถึงผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังรวมถึงผลลัพธ์ทางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับโครงการด้วย
ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder)	บุคคล องค์กร หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ที่ได้รับผลลัพธ์จากโครงการเพื่อสังคม ซึ่งอาจเป็นผลลัพธ์เชิงบวก หรือผลกระทบเชิงลบอันเป็นผลที่เกิดจากการดำเนินโครงการ
กิจกรรม (Activity)	การดำเนินงาน หรือวิธีการที่ใช้เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ของโครงการ
ปัจจัยนำเข้า (Input)	การสนับสนุน หรือทรัพยากรที่จำเป็นในการดำเนินโครงการเพื่อสังคม โดยโครงการที่ ปตท.สผ. ดำเนินการอาจครอบคลุมถึง <ul style="list-style-type: none"> การมีส่วนร่วมสนับสนุนโดยตรง เช่น การสนับสนุนงบประมาณ การสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐาน หรือเครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ

คำ	ความหมาย
	<ul style="list-style-type: none"> ต้นทุนการจัดการ เช่น เงินเดือน ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ค่าธรรมเนียมที่ปรึกษา การบริจาคในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การบริจาคสิ่งของ ชั่วโงงอาสาสมัครของพนักงาน
ผลผลิต (Output)	ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยเป็นผลที่สามารถวัดได้โดยตรงและทันทีเมื่อกิจกรรมแล้วเสร็จ เช่น จำนวนชุมชนที่ได้รับการสนับสนุน
ผลลัพธ์ (Outcome)	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากโครงการเพื่อสังคม ซึ่งอาจเป็นผลลัพธ์ที่เกิดจากความตั้งใจ หรือไม่ได้ตั้งใจ และอาจเป็นผลลัพธ์เชิงบวกหรือเชิงลบ
ตัวชี้วัด (Indicator)	เครื่องมือที่ใช้แสดง หรือพิสูจน์ว่าการเปลี่ยนแปลง (ผลลัพธ์) ได้เกิดขึ้น และเกิดขึ้นมากน้อยเพียงใด
ตัวแทนทางการเงิน (Financial Proxy)	การพิจารณาผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม จากโครงการเพื่อสังคมในรูปแบบของมูลค่าที่มีหน่วยเป็นเงิน
ผลลัพธ์ส่วนเกิน (Deadweight)	มูลค่าผลลัพธ์ที่อาจเกิดขึ้นได้เองโดยไม่ต้องมีโครงการเพื่อสังคม โดยในบางกรณี ผลลัพธ์ หรือส่วนหนึ่งของผลลัพธ์นั้นอาจเกิดขึ้นได้แม้ว่า ปตท.สผ. จะไม่ได้ลงทุน หรือดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคม
ผลลัพธ์จากปัจจัยอื่น (Attribution)	มูลค่าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการของหน่วยงานอื่น ที่ดำเนินโครงการในรูปแบบเดียวกัน หรือใกล้เคียงกับโครงการที่ ปตท.สผ. ดำเนินการ
ผลลัพธ์ทดแทน (Displacement)	มูลค่าผลลัพธ์เชิงบวกที่ ปตท.สผ. สร้างขึ้นจากการดำเนินโครงการเพื่อสังคม แต่กลับส่งผลให้เกิดผลลัพธ์เชิงลบโดยไม่ได้ตั้งใจต่อกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายของโครงการ
อัตราการลดลงของประโยชน์ (Drop-off)	มูลค่าของผลลัพธ์ที่สร้างขึ้นจากการดำเนินโครงการเพื่อสังคมจะส่งผลต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในระหว่างที่มีการดำเนินโครงการ หรือภายหลังจากสิ้นสุดโครงการในระยะเวลาไม่นานนัก ก่อนที่ผลลัพธ์ดังกล่าวจะมีอัตรา หรือระดับผลลัพธ์ที่ลดลงอย่างต่อเนื่องเมื่อเวลาผ่านไป เนื่องจากการขาดเงินสนับสนุน หรือการเสื่อมสภาพของอุปกรณ์ หรือเครื่องมือ โดยทั่วไปใช้สำหรับการคำนวณผลลัพธ์ที่มากกว่า 1 ปี
มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (Net Present Value)	การคำนวณมูลค่าปัจจุบันของผลตอบแทนทางสังคมที่เกิดขึ้นจากโครงการหรือกิจกรรม เมื่อหักลบต้นทุนการลงทุนทั้งหมดแล้ว

4. การลงทุนเพื่อสังคม

การลงทุนเพื่อสังคม (Social Investment หรือ SI) หมายถึง การมีส่วนร่วมโดยสมัครใจของบริษัท ในการสนับสนุนชุมชนหรือสังคมในวงกว้าง เพื่อช่วยแก้ไขปัญหและส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน¹ หากดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ การลงทุนเพื่อสังคมนั้นจะสามารถช่วยพัฒนาชุมชนในระยะยาว และสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำเนินงานของบริษัทได้อย่างยั่งยืน²

4.1 กลยุทธ์การลงทุนเพื่อสังคม (Social Investment Strategy)

ปัจจุบันบริษัทหลายแห่งได้ปรับเปลี่ยนแนวทางจากการบริจาคเพื่อการกุศลแบบกระจัดกระจาย มาเป็นการวางแผนและดำเนินโครงการเพื่อสังคมอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งเน้นการพัฒนากลยุทธ์การลงทุนเพื่อสังคมที่สอดคล้องกับเป้าหมายและคุณค่าขององค์กร (กล่องข้อความที่ 1)

¹ International Finance Corporation. 2010, Strategic Community Investment Guide

² การลงทุนเพื่อสังคมควรได้รับการออกแบบเพื่อเสริมความพยายามของบริษัทในการลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม ไม่ใช่เพื่อทดแทนความรับผิดชอบต่อผลกระทบเหล่านั้น

กล่องข้อความที่ 1 กลยุทธ์การลงทุนเพื่อสังคม (Social Investment Strategy)

กลยุทธ์การลงทุนเพื่อสังคมที่ดีควรประกอบด้วย

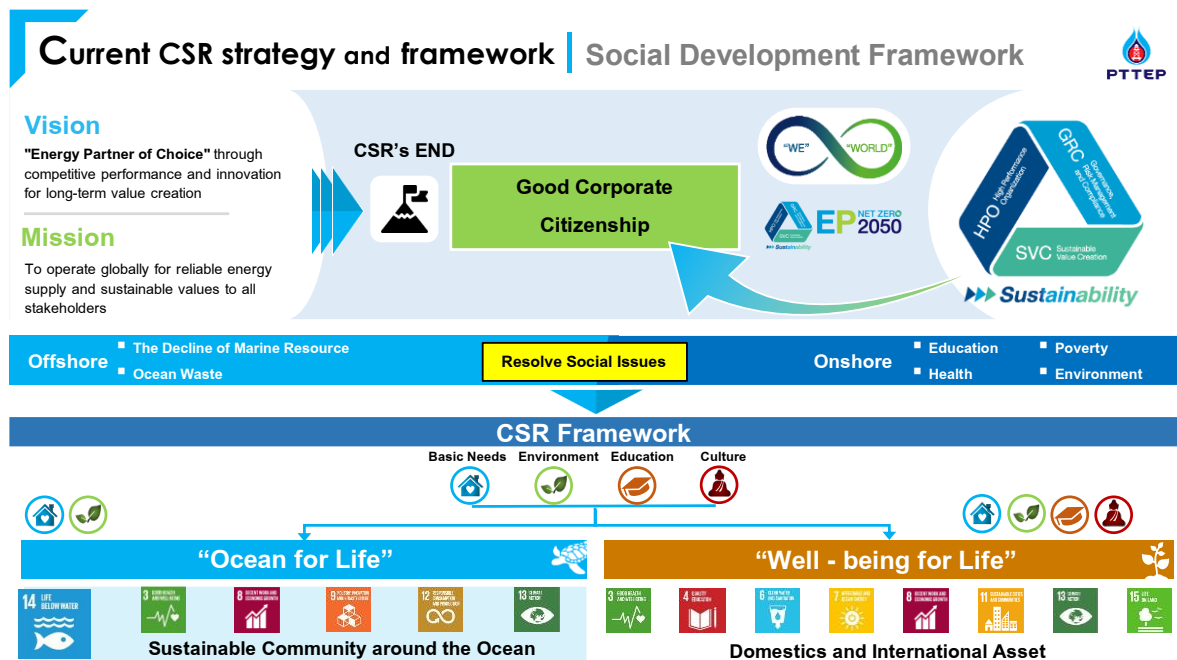
- กำหนดวัตถุประสงค์ หลักการ และเกณฑ์เพื่อใช้ในการคัดเลือกโครงการเพื่อสังคมใหม่ ๆ และพันธมิตรที่มีศักยภาพ
- ใช้ทรัพยากรและความเชี่ยวชาญหลักของบริษัท เพื่อสนับสนุนเป้าหมายระยะยาวขององค์กรและสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน โดยมุ่งเน้นการนำนวัตกรรม เทคโนโลยี หรือองค์ความรู้ของบริษัทมาส่งเสริมและพัฒนาชุมชน
- มีความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (UN SDGs) เพื่อร่วมแก้ไขปัญหาระดับสากล
- ระบุกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย
- สร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักอย่างต่อเนื่อง
- บูรณาการกับโครงการอื่น ๆ ของบริษัทที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมกับชุมชนให้มากที่สุดเท่าที่จะสามารถทำได้ โดยมุ่งหวังให้เกิดผลประโยชน์ต่อสังคมชุมชนเป็นหลัก
- มีความเข้าใจและเชื่อมโยงกับบริบทท้องถิ่นของชุมชน พร้อมแสวงหาแนวทางในการสนับสนุนธุรกิจท้องถิ่นผ่านการจัดหาวัตถุดิบ หรือการจ้างงานจากคนในชุมชน หรือผู้ประกอบการในชุมชน เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่นและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน
- กำหนดรูปแบบการดำเนินงาน บทบาทและความรับผิดชอบในการดำเนินงาน ซึ่งรวมถึงการสร้างกระบวนการติดตามและการประเมินผล ตลอดจนกลยุทธ์ในการสื่อสารผลลัพธ์ไปยังผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

อ้างอิง:

- AA1000 Stakeholder Engagement Standard (AA1000SES), 2015
- SDG Compass: The Guide for Business Action on the SDGs, 2015
- Impact Reporting and Investment Standards (IRIS) by the Global Impact Investing Network (GIIN), 2019
- Global Reporting Initiative (GRI) Standards, 2020
- The Business for Social Responsibility (BSR) framework, 2020

ปตท.สผ. กำหนดกรอบแนวคิดการพัฒนาสังคม (Social Development Framework) พร้อมกำหนดเป้าหมายระยะยาว เพื่อสนับสนุนวิสัยทัศน์ (Vision) และพันธกิจ (Mission) ของบริษัท ภายใต้กรอบแนวคิดด้านความยั่งยืน (Sustainability Framework) โดยมุ่งเน้นการสร้างคุณค่าร่วมให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คำนึงถึงการแก้ไขปัญหาของชุมชนและสังคมทั้งในพื้นที่ปฏิบัติการนอกชายฝั่ง (Offshore) และพื้นที่ปฏิบัติการบนบก (Onshore) และสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (UN Sustainable Development Goals – UN SDGs) โดยมีกลยุทธ์หลัก 2 ด้าน ได้แก่ กลยุทธ์ “ทะเลเพื่อชีวิต” (Ocean for Life) และกลยุทธ์ “ชีวิตดีมีสุข” (Well-being for Life) ซึ่งครอบคลุมการดำเนินโครงการและกิจกรรมเพื่อสังคม 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความต้องการพื้นฐาน ด้านการศึกษา ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรม (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการพัฒนาสังคม (Social Development Framework)

4.2 การลงทุนในโครงการเพื่อสังคม

ปตท.สผ. ดำเนินโครงการและกิจกรรมเพื่อสังคมที่หลากหลาย ผ่านกลยุทธ์หลักโครงการเพื่อสังคม โดยโครงการและกิจกรรมเพื่อสังคมเหล่านี้ได้รับการคัดเลือกตามหลักการต่อไปนี้

- 1) **ชัดเจน (Defined):** โครงการมีการกำหนดรายละเอียดที่สำคัญไว้อย่างชัดเจน เช่น วัตถุประสงค์ ปัจจัยนำเข้า ผลผลิต ผลลัพธ์ที่คาดหวัง
- 2) **ยั่งยืน (Sustainable):** โครงการสามารถสร้างผลลัพธ์เชิงบวกในระยะยาวให้แก่ปตท.สผ. เช่น การเสริมสร้างชื่อเสียงของ ปตท.สผ. ลดต้นทุนในการดำเนินงาน ส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่ยั่งยืนในด้านความรับผิดชอบต่อสังคม

- 3) **ตอบสนอง (Responsive):** โครงการสามารถช่วยลดความเสี่ยงด้านสังคมของ ปตท.สผ.
- 4) **มีส่วนร่วม (Engaging):** ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในการพัฒนาและการดำเนินโครงการ
- 5) **สร้างประโยชน์ (Beneficial):** โครงการมีแนวโน้มที่จะสร้างประโยชน์ต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม
- 6) **ความสมัครใจ (Voluntary):** พนักงานมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการด้วยความสมัครใจ (ในช่วงเวลาทำงาน)

ทั้งนี้ การพิจารณาแนวโน้มที่เกิดขึ้นใหม่ในการลงทุนในโครงการเพื่อสังคมมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากสามารถช่วยเสริมสร้างผลลัพธ์เชิงบวก เพิ่มประสิทธิภาพในการลงทุน และตอบสนองความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย อีกทั้งยังช่วยให้โครงการหรือกิจกรรมเพื่อสังคมสามารถแก้ไขปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อมที่สำคัญได้ตรงประเด็น โดยแนวโน้มด้านการลงทุนเพื่อสังคมที่สำคัญในปัจจุบันสามารถสรุปได้ดังกล่องข้อความที่ 2

กล่องข้อความที่ 2 แนวโน้มใหม่ด้านการลงทุนเพื่อสังคม

ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงแนวโน้มด้านการลงทุนเพื่อสังคมหลายประการ ประกอบด้วย

- การใช้เทคโนโลยีในการวัดผลลัพธ์ (Integration of Technology for Impact Measurement): การนำเทคโนโลยี เช่น Blockchain และปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาใช้ในการติดตามและรายงานผลลัพธ์ของการลงทุนเพื่อสังคม ซึ่งช่วยให้การวัดผลมีความแม่นยำและโปร่งใสมากขึ้น
- การมุ่งเน้นการเปลี่ยนผ่านที่เป็นธรรม (Focus on Just Transitions): การลงทุนในโครงการที่สนับสนุนชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงไปสู่เศรษฐกิจคาร์บอนต่ำ พร้อมให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมและความเป็นธรรมสำหรับแรงงานและเศรษฐกิจในท้องถิ่น
- ความร่วมมือเพื่อสร้างนวัตกรรมทางสังคม (Partnerships for Social Innovation): แนวโน้มการสร้างความร่วมมือกับองค์กรนอกภาครัฐ (NGO) สตาร์ทอัพ และสถาบันการศึกษา เพื่อขับเคลื่อนนวัตกรรมทางสังคมที่กำลังเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง
- ความสอดคล้องกับมาตรฐานและกรอบการดำเนินงานระดับสากล (Alignment with Global Standards and Frameworks): กลยุทธ์การลงทุนเพื่อสังคมควรสอดคล้องกับมาตรฐานระดับสากล เช่น เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) เพื่อให้การลงทุนมีความครอบคลุมและเกิดผลลัพธ์มากยิ่งขึ้น

อ้างอิง: International Energy Agency (IEA), 2024. Social Investment and Sustainability in Oil and Gas: Current Trends and Future Directions

5. การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน

ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (Social Return on Investment หรือ SROI) หมายถึง กรอบแนวทางในการวัดและประเมินต้นทุนและผลประโยชน์จากโครงการเพื่อสังคม ซึ่งไม่เพียงแต่ พิจารณาถึงผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังรวมถึงผลลัพธ์ทางสังคมและสิ่งแวดล้อม ที่เกี่ยวข้องกับโครงการนั้น ๆ

5.1 หลักการประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน

การประเมิน SROI จะเปรียบเทียบจำนวนเงินที่ลงทุนในโครงการ หรือกิจกรรมเพื่อสังคม กับผลลัพธ์ทางสังคม หรือผลประโยชน์ที่ได้รับ โดยมีหลักการที่สำคัญ 8 ประการ (กล่องข้อความที่ 3)

กล่องข้อความที่ 3 หลักการประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน

การประเมิน SROI ควรตั้งอยู่บนหลักการที่สำคัญ 8 ประการ ได้แก่

- 1) การมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Involve Stakeholders): การกำหนดผลลัพธ์ที่ต้องวัด วิธีการวัด และการประเมินมูลค่าผลลัพธ์ ควรมีกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งภายในและภายนอกองค์กร
- 2) การทำความเข้าใจถึงสิ่งที่เปลี่ยนแปลง (Understand What Changes): การอธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จะต้องเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงทั้งหมดที่เกิดขึ้นกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยต้องรับรู้การเปลี่ยนแปลงทั้งที่เป็นเชิงบวกและเชิงลบ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงที่ตั้งใจและไม่ได้ตั้งใจ
- 3) การให้คุณค่าในสิ่งที่สำคัญต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Value the Things That Matter): การตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากรในการดำเนินโครงการ หรือกิจกรรมต่าง ๆ จำเป็นต้องพิจารณาถึงผลลัพธ์ที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียคาดหวัง หรือให้ความสำคัญ ซึ่งหมายถึงระดับความสำคัญของผลลัพธ์ต่าง ๆ จะถูกกำหนดโดยความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
- 4) รวบรวมเฉพาะสิ่งที่เป็นสาระสำคัญ (Only Include What Is Material): ผลลัพธ์ที่มีความสำคัญ สำหรับการตัดสินใจในการจัดสรรทรัพยากรเรียกว่า "ผลลัพธ์ที่สำคัญ" (Material Outcomes) ซึ่งเป็นผลลัพธ์ที่เกิดจากกิจกรรมต่าง ๆ และมีผลกระทบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การจัดลำดับความสำคัญของผลลัพธ์ที่สำคัญจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้องค์กรสามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการเพิ่มมูลค่าของผลลัพธ์เหล่านี้
- 5) ไม่นำเสนอผลลัพธ์ที่เกินจริง (Do Not Overclaim): ควรกล่าวอ้างถึงเฉพาะมูลค่าของผลลัพธ์ที่เกิดจากกิจกรรมของโครงการเท่านั้น
- 6) ความโปร่งใสในการเปิดเผยข้อมูล (Be Transparent): การวิเคราะห์ผลต้องมีความโปร่งใสและต้องมีการพิจารณาผลลัพธ์โดยอาศัยข้อมูลจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หรือแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้
- 7) การทวนสอบผลลัพธ์การประเมิน (Verify the Result): การทวนสอบผลลัพธ์ที่นำเสนอในรายงาน จะช่วยให้การประเมินมีคุณภาพและเชื่อถือได้
- 8) การตอบสนอง (Be Responsive): มุ่งสู่การสร้างมูลค่าทางสังคมที่ดีที่สุด โดยอาศัยการตัดสินใจที่ทันเวลา การบริหารจัดการทางการเงิน และรายงานที่เหมาะสม

อ้างอิง: Social Value International, 2021 (<https://www.socialvalueint.org/principles>)

ในอดีต การประเมินผลตอบแทนทางสังคม (SROI) มักถูกนำมาใช้โดยองค์การนอกภาครัฐ (NGO) เพื่อวัดผลตอบแทนจากโครงการเพื่อสังคม อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบัน SROI ได้รับความนิยมรับจากหน่วยงานอื่น ๆ และถูกนำมาใช้เพื่อวัดผลและสื่อสารถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น (กล่องข้อความที่ 4) อาทิ หน่วยงานภาครัฐ บริษัทเอกชนที่ดำเนินโครงการเพื่อสังคม นักลงทุน และผู้ให้ทุน

กล่องข้อความที่ 4 ประโยชน์ของการประเมินผลตอบแทนทางสังคม

การประเมินผลตอบแทนทางสังคมของโครงการหรือกิจกรรมเพื่อสังคมมีประโยชน์ ดังนี้

- เพิ่มผลประโยชน์ให้แก่ชุมชนและสังคมที่เกิดจากโครงการเพื่อสังคม
- จัดสรรทรัพยากรเพื่อจัดการกับผลลัพธ์ที่คาดไม่ถึงทั้งเชิงบวกและเชิงลบอย่างมีประสิทธิภาพ
- ส่งเสริมภาพลักษณ์ของโครงการเพื่อสังคม โดยการสื่อสารผลลัพธ์ของโครงการด้วยความโปร่งใส
- เพิ่มประสิทธิภาพของโครงการเพื่อสังคม ผ่านการทำความเข้าใจว่าโครงการนั้นบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่
- ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งทำให้เข้าใจและสื่อสารมูลค่าของผลลัพธ์ได้ดีขึ้น
- ช่วยให้องค์กรสามารถตัดสินใจเชิงกลยุทธ์โดยอิงผลการวิเคราะห์ SROI

อ้างอิง: Social Value International, 2021 (<https://www.socialvalueint.org/principles>)

ผลลัพธ์จากการประเมิน SROI เป็นตัวเลขที่สะท้อนถึงผลลัพธ์จากการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมเพื่อสังคมของบริษัท ทั้งนี้ นอกจากแสดงผลการวิเคราะห์ด้วยข้อมูลเชิงตัวเลข หรือเชิงปริมาณแล้ว ยังจำเป็นต้องมีการบรรยายผลเชิงคุณภาพ เพื่อให้เข้าใจถึงผลลัพธ์ หรือประโยชน์ของโครงการหรือกิจกรรมเพื่อสังคมอย่างครบถ้วนสมบูรณ์มากขึ้น

รูปแบบการประเมิน SROI แบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลัก คือ การประเมินผลแบบย้อนหลัง (Evaluative) และการคาดการณ์ล่วงหน้า (Forecast) ซึ่งมีความแตกต่างกัน ดังนี้

1) การประเมินผลแบบย้อนหลัง (Evaluative) คือ การวัดผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริงหลังจากโครงการหรือกิจกรรมเสร็จสิ้น โดยใช้ข้อมูลที่เกิดขึ้นจริง เช่น เงินลงทุนและผลลัพธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นแล้ว เพื่อวัดประสิทธิผลของโครงการว่ามีการสร้างมูลค่าทางสังคมได้มากน้อยเพียงใด และช่วยให้สามารถสื่อสารผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หรือผู้สนับสนุนโครงการได้

2) การคาดการณ์ล่วงหน้า (Forecast) คือ การคาดการณ์ผลลัพธ์ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตจากการดำเนินโครงการหรือกิจกรรม โดยใช้ข้อมูลสมมติฐาน หรือการคาดการณ์ เช่น การคาดการณ์เงินลงทุนและผลลัพธ์สังคมที่คาดว่าจะเกิดขึ้น เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากร การวางแผนกิจกรรม หรือการประเมินความเป็นไปได้ในการลงทุน

ทั้งนี้ การประเมิน SROI ในโครงการเดียวกันสามารถประเมินได้ทั้ง 2 รูปแบบ ซึ่งสามารถช่วยให้องค์กรได้ข้อมูลที่ครบถ้วนมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลที่เกิดขึ้นแล้ว หรือข้อมูลที่คาดว่าจะเกิดในอนาคต ซึ่งจะช่วยในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ได้ดีขึ้น และสามารถปรับปรุงโครงการต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.2 เครื่องมือการประเมิน

เครื่องมือการประเมินนี้ได้รับการพัฒนาขึ้นโดยอิงแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) รวมถึงแนวทางที่ได้รับการพัฒนาขึ้นโดยกลุ่ม London Benchmarking Group (กล่องข้อความที่ 5) และ SROI Network International

กล่องข้อความที่ 5 London Benchmarking Group (LBG)

กลุ่ม London Benchmarking Group (LBG) ได้พัฒนามาตรฐานการวัดผลการลงทุนทางสังคมที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง ซึ่งรวมถึงกรอบการวัดและการรายงานผลสำเร็จของการลงทุนเพื่อสังคม นอกจากนี้ LBG กำหนดคำศัพท์มาตรฐานสำหรับการจัดประเภทของโครงการและกิจกรรมที่บริษัทต่าง ๆ ลงทุน ซึ่งอธิบายไว้ในภาคผนวก ก ซึ่งการจัดประเภทเหล่านี้ช่วยให้สามารถเปรียบเทียบระหว่างบริษัทต่าง ๆ ได้

ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับ LBG สามารถสืบค้นได้จาก

https://b4si.net/wp-content/uploads/2018/10/LBG-Public-Guidance-Manual_2018.pdf

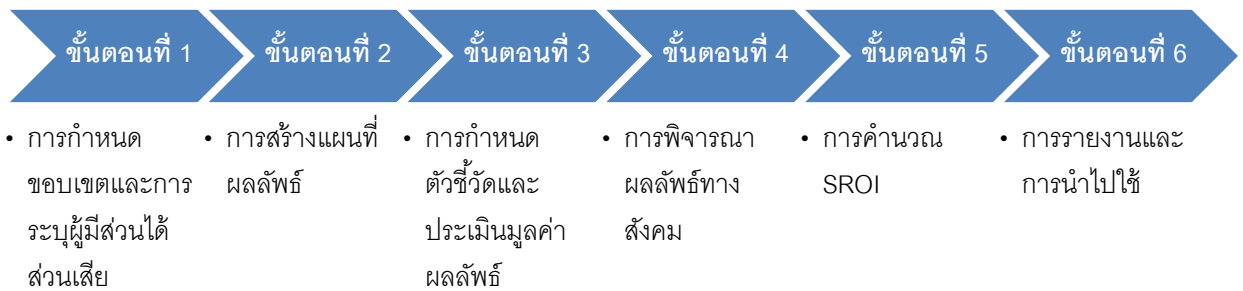
เครื่องมือในการประเมิน SROI พัฒนาขึ้นโดยใช้โปรแกรม Microsoft Excel ซึ่งจะช่วยในการคำนวณผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน โดยขั้นตอนที่ระบุไว้ในแบบฟอร์มจะสอดคล้องกับขั้นตอนที่อธิบายไว้ในส่วนถัดไป ทั้งนี้ ผู้ประเมิน (หรือกลุ่มผู้ประเมิน) จะต้องกรอกข้อมูลของโครงการเพื่อส่งคกลงในแบบฟอร์มเพื่อการคำนวณผล

ตัวอย่างกรณีศึกษาการประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน โดยมีรายละเอียดวิธีการใช้แบบฟอร์มและการถอดบทเรียนกรณีศึกษาสำหรับการประยุกต์ใช้ในอนาคต แสดงดังภาคผนวก ข

5.3 ขั้นตอนการประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน

กระบวนการประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน ประกอบด้วย 6 ขั้นตอนสำคัญ (ภาพที่ 3) ซึ่งมีรายละเอียดของแต่ละขั้นตอน ดังนี้

ภาพที่ 3 ขั้นตอนการประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน

5.3.1 ขั้นตอนที่ 1: การกำหนดขอบเขตและระบุผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ขั้นตอนแรกของการประเมิน SROI คือ การกำหนดขอบเขตและการระบุผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งหมายถึงบุคคล องค์กร หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ที่ได้รับผลลัพธ์จากโครงการเพื่อสังคม โดยอาจเป็นผลลัพธ์เชิงบวกหรือผลกระทบเชิงลบ หรือในบางครั้งอาจหมายถึงผู้รับประโยชน์ (Beneficiaries) ของโครงการเพื่อสังคม (ภาพที่ 4)

ภาพที่ 4 ขั้นตอนที่ 1: การกำหนดขอบเขตและการระบุผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ขั้นตอนที่ 1				
กิจกรรม	ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	จำนวน	ผลผลิต	ผลลัพธ์
1 การก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้เพาะพื้กสัตว์น้ำเศรษฐกิจ	กลุ่มประมงชายฝั่ง (ที่อาจเป็นสมาชิกโครงการ หรือไม่เป็นสมาชิกโครงการ)	19	กลุ่มประมงชายฝั่ง (ที่อาจเป็นสมาชิกโครงการ หรือไม่เป็นสมาชิกโครงการ) สามารถรับจ้างให้บริการอำนวยความสะดวก (อาหาร อาหารว่าง เครื่องดื่ม) พิธีเปิดศูนย์การเรียนรู้	กลุ่มประมงชายฝั่ง (ที่อาจเป็นสมาชิกโครงการ หรือไม่เป็นสมาชิกโครงการ) มีรายได้เสริมจากการให้บริการอำนวยความสะดวก (อาหาร อาหารว่าง เครื่องดื่ม) พิธีเปิดศูนย์การเรียนรู้
	กลุ่มประมงชายฝั่ง (สมาชิกโครงการ)	19	กลุ่มประมงชายฝั่ง (สมาชิกโครงการ) สามารถใช้สถานที่ของศูนย์การเรียนรู้เพาะพื้กสัตว์น้ำเศรษฐกิจ เป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมของกลุ่มประมงชายฝั่ง	กลุ่มประมงชายฝั่ง (สมาชิกโครงการ) สามารถประหยัดค่าใช้จ่ายในการเช่าสถานที่ (รวมค่าน้ำ ค่าไฟ) สำหรับการประชุมตามวาระสำคัญต่าง ๆ
	กลุ่มประมงชายฝั่ง (ที่อาจเป็นสมาชิกโครงการ หรือไม่เป็นสมาชิกโครงการ)	19	กลุ่มประมงชายฝั่ง (ที่อาจเป็นสมาชิกโครงการ หรือไม่เป็นสมาชิกโครงการ) สามารถขายอาหาร อาหารว่าง เครื่องดื่ม ให้กับคณะผู้มาเยี่ยมชม หรือฝึกอบรมครูงาน เนื่องจากการมีอยู่ของศูนย์การเรียนรู้	กลุ่มประมงชายฝั่ง (ที่อาจเป็นสมาชิกโครงการ หรือไม่เป็นสมาชิกโครงการ) มีรายได้เสริมจากการขายอาหาร และเครื่องดื่ม ให้กับคณะผู้มาเยี่ยมชมศูนย์การเรียนรู้
	สำนักงานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 1, 2, 3, 4, 5, 8, 9 (ครอบคลุม 17 จังหวัดรอบอ่าวไทย)	17	สำนักงานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในพื้นที่ สามารถประสานขอใช้สถานที่ของศูนย์การเรียนรู้เพาะพื้กสัตว์น้ำเศรษฐกิจ ในการจัดกิจกรรม อาทิ การประชุมชี้แจงข้อมูลข่าวสาร กับกลุ่มประมงชายฝั่ง รวมทั้งการจัดกิจกรรมฝึกอบรมต่าง ๆ	สำนักงานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ในพื้นที่สามารถลดภาระการจัดสรรงบประมาณ ค่าเช่าสถานที่ กรณีที่มาใช้สถานที่ของศูนย์การเรียนรู้เพาะพื้กสัตว์น้ำเศรษฐกิจ จัดกิจกรรม อาทิ การประชุมชี้แจงข้อมูลข่าวสาร กับกลุ่มประมงชายฝั่ง รวมทั้งการจัดกิจกรรมฝึกอบรมต่าง ๆ

การกำหนดขอบเขตการประเมิน SROI เป็นกระบวนการสำคัญที่มุ่งเน้นการระบุประเด็นที่จะศึกษาและวิเคราะห์อย่างชัดเจน โดยทั่วไปแล้ว ขอบเขตการประเมินมักถูกกำหนดผ่านการหารือเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในการวัดผล ตลอดจนเป้าหมายที่ต้องการปรับปรุงหรือสื่อสารให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งนี้ มีปัจจัยสำคัญหลายประการที่ควรพิจารณาในการกำหนดขอบเขต ประกอบด้วย

- 1) **วัตถุประสงค์:** การประเมินในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออะไร
- 2) **กลุ่มเป้าหมาย:** การประเมินในครั้งนี้อยู่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเป้าหมายใดบ้าง
- 3) **ภูมิหลัง:** เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโครงการเพื่อสังคมคืออะไร และ

บริษัทมีแนวทางในการสร้างความแตกต่างอย่างไร

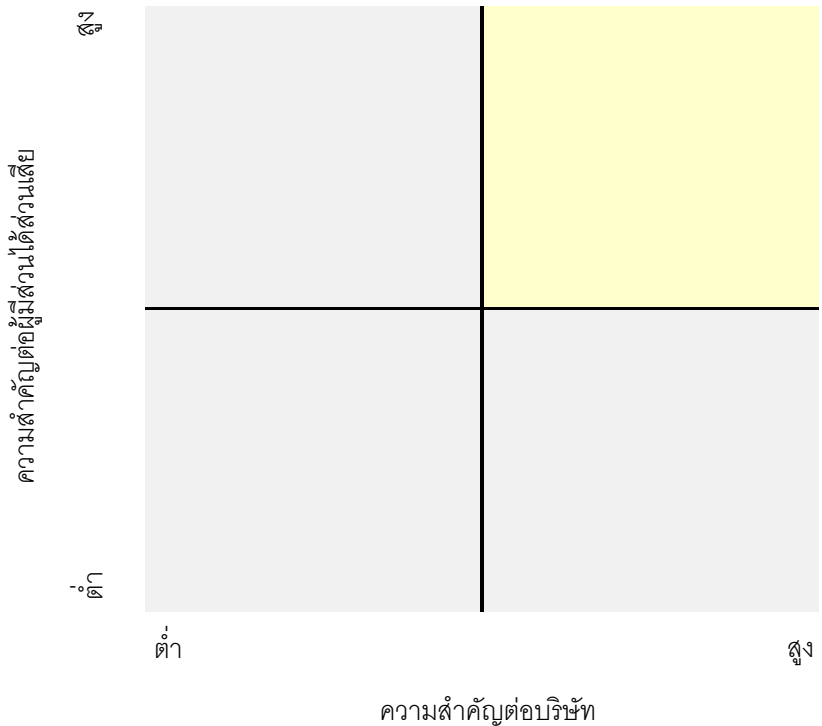
- 4) **ทรัพยากร:** การประเมินในครั้งนี้จะต้องใช้ทรัพยากรอะไรบ้าง เช่น งบประมาณ ชั่วโมงทำงานของพนักงาน และบริษัทมีทรัพยากรพร้อมอยู่แล้วหรือไม่
- 5) **ผู้รับผิดชอบ:** บริษัทสามารถดำเนินการประเมินได้เอง หรือต้องอาศัยการสนับสนุนจากภายนอก
- 6) **กิจกรรม:** การประเมินในครั้งนี้จะพิจารณาทุกกิจกรรมของบริษัท หรือมุ่งเน้นไปที่กิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง
- 7) **ระยะเวลา:** การประเมินในครั้งนี้จะพิจารณากรอบระยะเวลาใด
- 8) **ประเภทของการประเมิน:** การประเมินในครั้งนี้เป็นประเมินแบบคาดการณ์ล่วงหน้า (Forecast) หรือการประเมินผลแบบย้อนหลัง (Evaluative)

ในขั้นตอนเริ่มต้นนี้ ควรมีการประเมินประเด็นสำคัญ (Materiality Assessment) เพื่อระบุประเด็นที่มีความสำคัญต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและบริษัท โดยกล่องข้อความที่ 6 อธิบายภาพรวมของกระบวนการในการประเมินประเด็นสำคัญ

กล่องข้อความที่ 6 การประเมินประเด็นสำคัญ (Materiality Assessment)

การประเมินประเด็นสำคัญเป็นกระบวนการที่ช่วยระบุประเด็นที่สำคัญที่สุดสำหรับบริษัทและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลัก ขั้นตอนที่ 1 คือ การระบุผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภายในและภายนอกที่เกี่ยวข้อง เช่น บุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่มีความสนใจ หรือมีอิทธิพลต่อการดำเนินงานของบริษัท ขั้นตอนที่ 2 คือ การระบุประเด็นที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้ความสำคัญ ซึ่งเป็นข้อกังวลที่เกี่ยวข้องกับบริษัทและการดำเนินงานของบริษัท และขั้นตอนที่ 3 คือ การประเมินประเด็นและข้อกังวลของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยเปรียบเทียบกับข้อกังวลของบริษัท ทั้งนี้ ตัวอย่างแผนผังการประเมินประเด็นสำคัญจะแสดงอยู่ในภาคผนวก ค

ประเด็นที่ปรากฏในสี่เหลี่ยมมุมบนขวาของแผนผัง (Quadrant) เป็นประเด็นที่มีความสำคัญสูงสุดต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและมีแนวโน้มที่จะมีผลกระทบต่อบริษัทมากที่สุด โดยประเด็นหรือความเสี่ยงทางสังคมเหล่านี้ควรได้รับการพิจารณาเพื่อกำหนด ว่าประเด็นใดบ้างที่สามารถบริหารจัดการได้ผ่านการดำเนินโครงการเพื่อสังคม ซึ่งข้อมูลนี้จะเป็นประโยชน์ในการระบุผลลัพธ์ของโครงการหรือกิจกรรมเพื่อสังคม และช่วยให้มั่นใจว่าขั้นตอนสุดท้ายในการรายงานผลลัพธ์นั้นมุ่งเน้นไปที่ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและบริษัท

เนื่องจากข้อจำกัดด้านงบประมาณและเวลาในการประเมิน SROI อาจทำให้ไม่สามารถประเมินโครงการเพื่อสังคมทั้งหมดได้ ดังนั้น การเลือกกรณีศึกษาที่เป็นตัวแทนของโครงการเพื่อสังคมในแต่ละด้าน จึงมีความสำคัญในการสะท้อนผลลัพธ์และความสำเร็จของการดำเนินงาน ทั้งนี้ในการคัดเลือกโครงการที่จะนำมาเป็นกรณีศึกษาอาจพิจารณาจากเกณฑ์ต่าง ๆ เช่น การใช้เทคนิค Delphi ซึ่งเป็นวิธีการรวบรวมความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ช่วยให้ผู้สามารถระบุโครงการที่มีศักยภาพที่แสดงถึงความสำเร็จในด้านต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสามารถพิจารณาด้วยหลักเกณฑ์ ดังนี้

- โครงการที่สอดคล้องกับเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ของบริษัท
- โครงการที่มีขนาดและขอบเขตที่สามารถจัดการและวิเคราะห์ได้ภายในข้อจำกัดด้านเวลาและงบประมาณ
- โครงการที่มีข้อมูลที่สามารถเข้าถึงและประเมินผลได้อย่างครบถ้วนและน่าเชื่อถือ
- โครงการที่มีผลกระทบต่อสังคมอย่างมีนัยสำคัญ และสามารถสานต่อผลลัพธ์เพื่อสร้างประโยชน์จากโครงการโดยผู้ที่เกี่ยวข้องหลังจากโครงการสิ้นสุด รวมถึงสามารถนำผลลัพธ์ไปใช้ หรือขยายผลในพื้นที่อื่น ๆ ได้

ตัวอย่างกรณีศึกษา: โครงการเพื่อสังคมของ ปตท.สผ.

ปตท.สผ. วางเป้าหมายการดำเนินโครงการเพื่อสังคมภายใต้กลยุทธ์ “ทะเลเพื่อชีวิต” (Ocean for Life) ระยะเวลา 10 ปี (พ.ศ. 2563 - 2573) เพื่อเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพ ส่งเสริมให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรในท้องทะเลไทย ควบคู่ไปกับการเพิ่มรายได้แก่ชุมชน โดยมีโครงการสำคัญ ได้แก่ โครงการบริหารจัดการขยะทะเล โครงการปลูกป่าชายเลน โครงการศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักสัตว์น้ำเศรษฐกิจ โครงการจัดทำแนวเขตอนุรักษ์ชายฝั่งทะเลและบ้านปลา และโครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากทะเล ซึ่งโครงการเหล่านี้ถือว่ามีเหมาะสมสำหรับการประเมิน SROI เนื่องจากสอดคล้องกับค่านิยมและเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ขององค์กร อีกทั้งเป็นโครงการหลักในกลยุทธ์ระยะยาวของ ปตท.สผ. ที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณอย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้น การประเมินผลตอบแทนทางสังคมของโครงการเหล่านี้จึงมีความสำคัญในการแสดงผลลัพธ์ของการดำเนินงานด้านการพัฒนาสังคม และตอบสนองต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้มีอำนาจตัดสินใจ รวมถึงสามารถขยายผลลัพธ์ไปยังพื้นที่ 17 จังหวัดรอบอ่าวไทยได้

ข้อมูลที่เป็นประโยชน์

การคัดเลือกโครงการสำหรับการประเมิน SROI มีคุณลักษณะทั่วไปของโครงการที่ “เหมาะสม” และ “ไม่เหมาะสม” ที่สามารถสรุปได้ดังนี้

คุณลักษณะโครงการที่เหมาะสม

- โครงการที่ถูกตั้งคำถามเกี่ยวกับมูลค่าผลตอบแทนจากการลงทุนโดยผู้มีอำนาจตัดสินใจที่อนุมัติงบประมาณสำหรับการดำเนินโครงการ
- โครงการที่ต้องมีตัวชี้วัดผลลัพธ์ที่ชัดเจนสำหรับการประเมินก่อนเริ่มโครงการและ/หรือเพื่อดำเนินงานในอนาคต
- โครงการที่ริเริ่มโดยบริษัทและมีการลงทุนทางการเงิน (งบประมาณโครงการ) เพื่อดำเนินกิจกรรม
- โครงการที่ใช้งบประมาณในการดำเนินงานในระยะยาวและต้องมีการจัดสรรงบประมาณอย่างต่อเนื่องทุกปี
- โครงการที่มีจุดมุ่งหมายที่จะนำเสนอต่อภาครัฐและภาคประชาชน เพื่อแสดงถึงความสำเร็จ โดยต้องการตัวชี้วัดผลลัพธ์ทางสังคมที่เป็นรูปธรรม

คุณลักษณะโครงการที่ไม่เหมาะสม

- โครงการที่ริเริ่มโดยบริษัทโดยไม่มีการลงทุนทางการเงิน (ไม่มีงบประมาณโครงการ)
- โครงการที่ผู้มีอำนาจตัดสินใจที่อนุมัติงบประมาณไม่ต้องการข้อมูลการประเมินมูลค่าผลตอบแทนจากการลงทุน หรือไม่มีปัญหาเกี่ยวกับการจัดสรรงบประมาณ
- โครงการขนาดเล็กที่มีกิจกรรมระยะสั้นและไม่มีความต่อเนื่อง และมีการเปลี่ยนแปลงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายครั้ง เช่น การบริจาคของให้แก่ชุมชนในแต่ละปี หรือการบริจาคเงินให้กับองค์กรการกุศล โดยในแต่ละรอบอาจมีชุมชนหรือกลุ่มผู้รับประโยชน์ที่แตกต่างกันไป และไม่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนในสังคมหรือเศรษฐกิจในระยะยาว

อ้างอิง: คู่มือและเกณฑ์การวิเคราะห์ผลลัพธ์ทางสังคม (SIA) และผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) สำหรับการดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืน (ESG) (2566)

เมื่อกำหนดขอบเขตของการประเมินแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการระบุผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง โดยการรวบรวมรายชื่อบุคคล กลุ่มบุคคล หรือองค์กรที่อาจมีอิทธิพล หรือได้รับอิทธิพลจากกิจกรรมภายในขอบเขตที่บริษัทกำหนด ซึ่งควรรวมถึงผู้ได้รับผลลัพธ์ทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ ไม่ว่าจะเป็นผลลัพธ์ที่ตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม ทั้งนี้ ควรคำนึงว่าการรวมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมากเกินไป อาจทำให้เกิดความยุ่งยากในการประเมิน และอาจไม่ช่วยให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังนั้น การระบุผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องควรพิจารณาเหตุผลในการรวม หรือตัดผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ออกจากการศึกษาโดยจัดระเบียบข้อมูลเหล่านี้อย่างเป็นระบบ

หลังจากที่ระบุผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องแล้ว ขั้นตอนถัดไป คือ การวางแผนการมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญในการทำความเข้าใจจุดแข็งและจุดอ่อนของกิจกรรมที่กำลังวิเคราะห์ วิธีการมีส่วนร่วมอาจรวมถึงการเชิญผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าร่วมกิจกรรม หรือการประชุม การทำแบบสำรวจทางอีเมล หรือการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว ทั้งนี้ การอาศัยตัวกลาง (Multipliers) ซึ่งเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่สามารถเชื่อมโยงและรวบรวมข้อมูลจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หลากหลายกลุ่ม นับเป็นหนึ่งวิธีที่มีประสิทธิภาพในการให้ข้อมูลเชิงลึกและช่วยให้เข้าใจผลลัพธ์ ที่อาจเกิดขึ้นได้อย่างครบถ้วน

แม้ว่าการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะเป็นหลักการสำคัญในการประเมิน SROI แต่อาจไม่จำเป็นต้องมีการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกรายเสมอไป โดยเฉพาะเมื่อกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีขนาดใหญ่ ในกรณีเช่นนี้ การเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคคลสำคัญ (Key Person) จากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอาจเป็นวิธีที่เหมาะสม เนื่องจากบุคคลสำคัญเหล่านี้สามารถเป็นตัวแทน และให้ข้อมูลเชิงลึกที่ครอบคลุมทั้งกลุ่มได้ โดยอาจพิจารณาเกณฑ์ในการเลือกบุคคลสำคัญ ดังนี้

- 1) เป็นผู้ที่อยู่ในพื้นที่โครงการ
- 2) รัวรายละเอียดเกี่ยวกับโครงการ
- 3) หากบุคคลสำคัญเป็นผู้นำชุมชน หรือผู้นำกลุ่ม ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถทำให้กระบวนการประเมินมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้นโดยการประสานงานกับสมาชิกชุมชนในระหว่างการสัมภาษณ์
- 4) ยินดีให้ความร่วมมือแก่ผู้ประเมินในการเก็บข้อมูลติดตามผล หรือย้อนหลัง

โดยทั่วไป การสุ่มตัวอย่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของโครงการร้อยละ 10-15 ถือเป็นแนวทางที่ยอมรับได้ อย่างไรก็ตาม หากจำนวนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีจำนวนน้อย การมีส่วนร่วมกับบุคคลสำคัญ 5-10 คน อาจนับว่าเพียงพอในการเก็บข้อมูลผลลัพธ์สำหรับการประเมินในขั้นตอนถัดไป

ตัวอย่างกรณีศึกษา: โครงการศูนย์การเรียนรู้เพาะพื้กสัตว์น้ำเศรษฐกิจ

โครงการศูนย์การเรียนรู้เพาะพื้กสัตว์น้ำเศรษฐกิจ เป็นหนึ่งในโครงการเพื่อสังคมภายใต้กลยุทธ์ “ทะเลเพื่อชีวิต” (Ocean for Life) ระยะเวลา 10 ปี (ปี 2563-2573) โดยวางเป้าหมายเพื่อเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพและความสมบูรณ์ของทรัพยากรทางทะเล (Biodiversity) และเพิ่มรายได้ของชุมชนที่พึ่งพาทรัพยากรทางทะเลในพื้นที่ 17 จังหวัดรอบอ่าวไทย ซึ่งได้ดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2556 โดยความร่วมมือระหว่าง ปตท.สผ. ประมงพื้นบ้าน อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา สถาบันวิจัยการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง สงขลา (NICA) กรมประมง กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย ในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ

ตัวอย่างผลลัพธ์ของกระบวนการระบุผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง	เหตุผลในการรวม
ชาวประมงท้องถิ่น	ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มนี้ได้รับประโยชน์โดยตรงจากองค์ความรู้ด้านการเพาะพันธุ์สัตว์น้ำที่เพิ่มขึ้น ซึ่งสามารถยกระดับรายได้และความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชนท้องถิ่น
กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง	โครงการนี้สนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรโดยการพัฒนาวិธีการเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ ซึ่งสอดคล้องกับภารกิจขององค์กรและช่วยในการจัดการข้อจำกัดด้านงบประมาณ

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ไม่เกี่ยวข้อง	เหตุผลในการตัดออก
อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว	แม้ว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอาจได้รับประโยชน์จากสภาพแวดล้อมชายฝั่งที่ดีขึ้น แต่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโครงการนั้นค่อนข้างจำกัด
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ที่ไม่ติดชายฝั่ง	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่นอกพื้นที่เป้าหมายของโครงการขาดการมีส่วนร่วมและบทบาทที่เกี่ยวข้องในการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง

5.3.2 ขั้นตอนที่ 2: การสร้างแผนที่ผลลัพธ์

ขั้นตอนที่สองมุ่งเน้นไปที่การสร้างแผนที่ผลลัพธ์ (หรือเส้นทางสู่ผลลัพธ์ หรือห่วงโซ่ผลลัพธ์) สำหรับโครงการเพื่อสังคม (ภาพที่ 5) การสร้างแผนที่ผลลัพธ์จะช่วยให้เห็นภาพรวมว่ากิจกรรมที่ถูกวิเคราะห์ที่ใช้ทรัพยากร (ปัจจัยนำเข้า) อย่างไรเพื่อดำเนินกิจกรรม (ซึ่งจะวัดผลเป็นผลผลิต) และส่งผลให้เกิดผลลัพธ์อย่างไรต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งนี้ คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแผนที่ผลลัพธ์นำเสนอในตารางที่ 1

ภาพที่ 5 ขั้นตอนที่ 2: การสร้างแผนที่ผลลัพธ์

ขั้นตอนที่ 2				
กิจกรรม	ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	จำนวน	ผลผลิต	ผลลัพธ์
1 การก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้เพาะพืักสัตว์น้ำเศรษฐกิจ	กลุ่มประมงชายฝั่ง (ที่อาจเป็นสมาชิกโครงการ หรือไม่เป็นสมาชิกโครงการ)	19	กลุ่มประมงชายฝั่ง (ที่อาจเป็นสมาชิกโครงการ หรือไม่เป็นสมาชิกโครงการ) สามารถรับจ้างให้บริการอำนวยความสะดวก (อาหาร อาหารว่าง เครื่องดื่ม) พิธีเปิดศูนย์การเรียนรู้ฯ	กลุ่มประมงชายฝั่ง (ที่อาจเป็นสมาชิกโครงการ หรือไม่เป็นสมาชิกโครงการ) มีรายได้เสริมจากการให้บริการอำนวยความสะดวก (อาหาร อาหารว่าง เครื่องดื่ม) พิธีเปิดศูนย์การเรียนรู้ฯ
	กลุ่มประมงชายฝั่ง (สมาชิกโครงการ)	19	กลุ่มประมงชายฝั่ง (สมาชิกโครงการ) สามารถใช้สถานที่ของศูนย์การเรียนรู้เพาะพืักสัตว์น้ำเศรษฐกิจ เป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมของกลุ่มประมงชายฝั่ง	กลุ่มประมงชายฝั่ง (สมาชิกโครงการ) สามารถประหยัดค่าใช้จ่ายในการเช่าสถานที่ (รวมค่าน้ำ ค่าไฟ) สำหรับการประชุมตามวาระสำคัญต่าง ๆ
	กลุ่มประมงชายฝั่ง (ที่อาจเป็นสมาชิกโครงการ หรือไม่เป็นสมาชิกโครงการ)	19	กลุ่มประมงชายฝั่ง (ที่อาจเป็นสมาชิกโครงการ หรือไม่เป็นสมาชิกโครงการ) สามารถขายอาหาร อาหารว่าง เครื่องดื่ม ให้กับคณะผู้มาเยี่ยมชม หรือฝึกอบรมดูงาน เนื่องจากการมีอยู่ของศูนย์การเรียนรู้ฯ	กลุ่มประมงชายฝั่ง (ที่อาจเป็นสมาชิกโครงการ หรือไม่เป็นสมาชิกโครงการ) มีรายได้เสริมจากการขายอาหาร และเครื่องดื่ม ให้กับคณะผู้มาเยี่ยมชมศูนย์การเรียนรู้ฯ
	สำนักงานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 1, 2, 3, 4, 5, 8, 9 (ครอบคลุม 17 จังหวัดรอบอ่าวไทย)	17	สำนักงานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในพื้นที่ สามารถประสานขอใช้สถานที่ของศูนย์การเรียนรู้เพาะพืักสัตว์น้ำเศรษฐกิจ ในการจัดกิจกรรม อาทิ การประชุมชี้แจงข้อมูลข่าวสาร กับกลุ่มประมงชายฝั่ง รวมทั้งการจัดกิจกรรมฝึกอบรมต่าง ๆ	สำนักงานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ในพื้นที่สามารถลดภาระการจัดสรรงบประมาณ ค่าเช่าสถานที่ กรณีที่มาใช้สถานที่ของศูนย์การเรียนรู้เพาะพืักสัตว์น้ำเศรษฐกิจ จัดกิจกรรม อาทิ การประชุมชี้แจงข้อมูลข่าวสาร กับกลุ่มประมงชายฝั่ง รวมทั้งการจัดกิจกรรมฝึกอบรมต่าง ๆ

ตารางที่ 1 กิจกรรม ปัจจัยนำเข้า ผลผลิต และผลลัพธ์

คำศัพท์	คำอธิบาย
กิจกรรม	การดำเนินงาน หรือวิธีการที่ใช้เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ของโครงการ
ปัจจัยนำเข้า	<p>การสนับสนุน หรือทรัพยากรที่จำเป็นในการดำเนินโครงการเพื่อสังคม โดยโครงการที่ ปตท.สผ. ดำเนินการอาจครอบคลุมถึง</p> <ul style="list-style-type: none"> • การบริจาคเงินโดยตรง เช่น ทุนการศึกษา การสนับสนุนเงิน โครงสร้างพื้นฐาน • ทุนทุนการจัดการ เช่น เงินเดือน ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ค่าธรรมเนียมที่ปรึกษา • การบริจาคในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การบริจาคสิ่งของ • ชั่วโมงอาสาสมัครของพนักงาน
ผลผลิต	ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยผลที่สามารถวัดได้โดยตรงและทันทีเมื่อกิจกรรมเสร็จสิ้น
ผลลัพธ์	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากโครงการเพื่อสังคม ซึ่งอาจเป็นผลลัพธ์ที่เกิดจากความตั้งใจหรือไม่ได้ตั้งใจ และอาจเป็นผลลัพธ์เชิงบวกหรือเชิงลบ

ข้อมูลที่เป็นประโยชน์

คำว่า "ผลผลิต" และ "ผลลัพธ์" มักถูกสับสนกันได้ง่าย การจำแนกความแตกต่างที่ง่ายที่สุด คือ การพิจารณาว่า ผลผลิตจะเกี่ยวข้องกับ "กิจกรรมที่โครงการดำเนินการ" ขณะที่ผลลัพธ์จะเกี่ยวข้องกับ "ความแตกต่างหรือการเปลี่ยนแปลงที่กิจกรรมของโครงการสร้างขึ้น"

ตัวอย่างกรณีศึกษา: โครงการศูนย์การเรียนรู้เพาะพืักสัตว์น้ำเศรษฐกิจ

กิจกรรม:

- การก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้เพาะพืักสัตว์น้ำเศรษฐกิจ
- การจัดกิจกรรมให้ความรู้ สร้างจิตสำนึก และการมีส่วนร่วม (เครือข่ายเพื่อการอนุรักษ์)
- การเพาะพืักสัตว์น้ำเศรษฐกิจและปล่อยคืนสู่ทะเล
- การจัดทำฐานข้อมูล เช่น ปริมาณการจับสัตว์น้ำ รายได้ชุมชนเป้าหมาย
- การสร้างเครือข่ายเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางทะเล

ปัจจัยนำเข้า:

- งบประมาณโครงการ 32,275,495 บาท

ผลผลิต:

- ศูนย์การเรียนรู้เพาะพืักสัตว์น้ำเศรษฐกิจ
- กิจกรรมการศึกษาเกี่ยวกับการปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางทะเล
- จำนวนการเพาะพืักสัตว์น้ำเศรษฐกิจและปล่อยคืนสู่ธรรมชาติ
- ฐานข้อมูล เช่น ปริมาณการจับสัตว์น้ำ รายได้ชุมชนเป้าหมาย
- เครือข่ายเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางทะเล

ผลลัพธ์:

- โรงเรียนท้องถิ่นสามารถพานักเรียนไปทัศนศึกษา ณ ศูนย์การเรียนรู้เพาะพืักสัตว์น้ำเศรษฐกิจ และลดค่าใช้จ่ายในการจัดทัศนศึกษานอกพื้นที่
- ชาวประมงท้องถิ่นมีรายได้สูงขึ้นจากปริมาณสัตว์น้ำที่เพิ่มขึ้น
- หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องลดข้อจำกัดในการจัดสรรงบประมาณสำหรับกิจกรรมการให้ความรู้ การสร้างเครือข่าย และการพัฒนาฐานข้อมูล

การสร้างแผนที่ผลลัพธ์ควรดำเนินการผ่านการมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แม่นยำและครอบคลุม อย่างไรก็ตาม การร่างแผนที่ผลลัพธ์เบื้องต้นก่อนการมีส่วนร่วม อาจช่วยในการกำหนดทิศทางและคาดการณ์ผลลัพธ์บางประการได้ ในกรณีนี้ แผนที่ผลลัพธ์อาจสามารถร่างขึ้นตามเป้าหมายของโครงการและผลลัพธ์ที่คาดหวัง โดยหลังจากกระบวนการมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเสร็จสิ้น ควรมีการทบทวนและปรับปรุงแผนที่ผลลัพธ์ที่ร่างไว้เพื่อให้สอดคล้องกับข้อมูลและข้อคิดเห็นที่ได้รับ

ตัวอย่างกรณีศึกษา: โครงการศูนย์การเรียนรู้เพาะพืักสัตว์น้ำเศรษฐกิจ

หนึ่งในกิจกรรมหลักของโครงการศูนย์การเรียนรู้เพาะพืักสัตว์น้ำเศรษฐกิจ คือ การเพาะพืักสัตว์น้ำ และปล่อยกลับสู่ถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ การปล่อยสัตว์น้ำเศรษฐกิจส่งผลให้ทรัพยากรทางทะเลเพิ่มมากขึ้น ซึ่งช่วยเสริมสร้างรายได้และยกระดับความเป็นอยู่ของชาวประมงชายฝั่ง จากผลลัพธ์เชิงบวกที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับ สามารถสรุปแผนที่ผลลัพธ์ของโครงการได้ดังนี้

ปัจจัยนำเข้า	กิจกรรม	ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	ผลผลิต	ผลลัพธ์
งบประมาณโครงการ 32,275,495 บาท	การเพาะพืักสัตว์น้ำและปล่อยคืนสู่ธรรมชาติ	ชาวประมงชายฝั่งในพื้นที่	สัตว์น้ำเศรษฐกิจที่ถูกเพาะพืักและปล่อยคืนสู่ธรรมชาติ	ชาวประมงท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มขึ้น เนื่องจากปริมาณสัตว์น้ำที่เพิ่มขึ้น

การระบุปัจจัยนำเข้าสามารถทำได้โดยการประมาณค่า ซึ่งเป็นแนวทางการยอมรับได้ โดยเฉพาะค่าตอบแทนของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ ซึ่งเป็นข้อมูลที่มีความละเอียดอ่อน การประมาณข้อมูลเงินเดือนควรประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือฝ่ายทรัพยากรบุคคลเมื่อมีความจำเป็นและควรใช้วิธีขอข้อมูลสรุปค่าใช้จ่ายเงินเดือนโดยรวม แทนการขอรายละเอียดเงินเดือนของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง

เมื่อระบุปัจจัยนำเข้าเสร็จเรียบร้อยแล้ว ขั้นตอนถัดไป คือ การระบุผลผลิตและผลลัพธ์จากการลงทุน โดยตารางที่ 2 นำเสนอตัวอย่างของผลผลิตและผลลัพธ์ที่เป็นไปได้ อย่างไรก็ตาม ผู้ประเมินควรตระหนักว่าอาจมีบางผลผลิตที่ไม่สามารถระบุผลลัพธ์ที่ตามมาได้ เช่น ผลลัพธ์บางอย่างอาจต้องใช้เวลาในการปรากฏหรือแสดงผล ซึ่งทำให้ยากต่อการระบุหรือวัดผลลัพธ์ในระยะสั้น หรือในระหว่างการประเมินในช่วงเริ่มต้น

ตารางที่ 2 ตัวอย่างผลผลิตและผลลัพธ์

ผลผลิต	ผลลัพธ์
ศูนย์การเรียนรู้เพาะพืச்சัตว์น้ำเศรษฐกิจ	โรงเรียนท้องถิ่นสามารถพานักเรียนไปทัศนศึกษา ณ ศูนย์การเรียนรู้เพาะพืச்சัตว์น้ำเศรษฐกิจและลดค่าใช้จ่ายในการจัดทัศนศึกษาในพื้นที่
กิจกรรมการศึกษาเกี่ยวกับการปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางทะเล	หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องลดข้อจำกัดในการจัดสรรงบประมาณ สำหรับกิจกรรมการให้ความรู้การปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางทะเล การสร้างเครือข่าย รวมถึงการพัฒนาฐานข้อมูล
การเพาะพืச்சัตว์น้ำเศรษฐกิจและปล่อยคืนสู่ธรรมชาติ	ชาวประมงท้องถิ่นมีรายได้สูงขึ้นจากปริมาณสัตว์น้ำที่เพิ่มขึ้น

ในช่วงเริ่มต้นดำเนินโครงการเพื่อสังคม ควรกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการให้ชัดเจน โดยทั่วไปแล้ว ผลผลิตและผลลัพธ์ของโครงการจะสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ อย่างไรก็ตาม อาจมีกรณีที่ผลผลิตและผลลัพธ์ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ในกรณีที่โครงการไม่ประสบความสำเร็จตามที่คาดหวัง หรืออาจเกิดผลลัพธ์ที่ไม่ได้คาดการณ์ไว้ ซึ่งการประเมินจะช่วยในการอธิบายและทำความเข้าใจถึงสาเหตุของสถานการณ์เหล่านี้ได้

ข้อมูลที่เป็นประโยชน์

วิธีที่มีประสิทธิภาพในการระบุปัจจัยนำเข้า ผลผลิต และผลลัพธ์ คือ การจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยการรวบรวมพนักงานหลักที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาและดำเนินโครงการเพื่อสังคม แม้ว่าแนวทางนี้อาจใช้เวลานาน แต่จะช่วยให้สามารถรวบรวมความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องได้อย่างครบถ้วน

5.3.3 ขั้นตอนที่ 3: การกำหนดตัวชี้วัดและประเมินมูลค่าผลลัพธ์

เมื่อดำเนินการเชื่อมโยงและอธิบายผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเรียบร้อยแล้ว ขั้นตอนถัดไป คือ การกำหนดตัวชี้วัดเพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลหลักฐานเกี่ยวกับผลลัพธ์และมูลค่าที่เกิดขึ้น (ภาพที่ 6) โดยขั้นตอนนี้ประกอบด้วยการระบุตัวชี้วัดและคัดเลือกตัวแทนทางการเงินที่เหมาะสมในการสะท้อนผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น (ตารางที่ 3)

ภาพที่ 6 ขั้นตอนที่ 3: การกำหนดตัวชี้วัดและประเมินมูลค่าผลลัพธ์

ขั้นตอนที่ 3					
กิจกรรม	ผลลัพธ์	ตัวชี้วัด		ตัวแทนทางการเงิน	
		จำนวน	คำอธิบาย	จำนวน	คำอธิบาย
1 การก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้เพาะพืักสัตว์น้ำเศรษฐกิจ	กลุ่มประมงชายฝั่ง (ที่อาจเป็นสมาชิกโครงการ หรือไม่เป็นสมาชิกโครงการ) มีรายได้เสริมจากการให้บริการอำนวยความสะดวก (อาหาร อาหารว่าง เครื่องดื่ม)	1	จำนวนครั้งที่ให้บริการอำนวยความสะดวก (ครั้ง/ปี)	20,000.00	ค่าบริการอำนวยความสะดวก (บาท/ครั้ง)
	กลุ่มประมงชายฝั่ง (สมาชิกโครงการ) สามารถประหยัดค่าใช้จ่ายในการเช่าสถานที่ (รวมค่าน้ำ ค่าไฟ) สำหรับการประชุมตามวาระสำคัญต่าง ๆ	4	จำนวนครั้งของการจัดประชุมของกลุ่มประมงชายฝั่ง (ครั้ง/ปี) การใช้สถานที่ของศูนย์การเรียนรู้ฯ ในการประชุมของกลุ่มประมงชายฝั่ง (สมาชิกโครงการ) ตามวาระสำคัญต่าง ๆ เฉลี่ยประมาณ 4 ครั้ง/ปี	457	ค่าใช้จ่ายในการเช่าสถานที่ในการจัดกิจกรรม (บาท/ครั้ง)
	กลุ่มประมงชายฝั่ง (ที่อาจเป็นสมาชิกโครงการ หรือไม่เป็นสมาชิกโครงการ) มีรายได้เสริมจากการขายอาหาร และเครื่องดื่ม ให้กับคณะผู้มาเยี่ยมชมศูนย์การเรียนรู้ฯ	174	จำนวนอาหาร ค่าอาหารว่าง ค่าเครื่องดื่ม ให้กับคณะผู้มาเยี่ยมชมศูนย์ฯ (ชุด/ปี)	110	มูลค่าอาหาร ค่าอาหารว่าง ค่าเครื่องดื่ม (บาท/ชุด)
	สำนักงานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ในพื้นที่ที่สามารถลดภาระการจัดสรรงบประมาณค่าเช่าสถานที่ กรณีที่มาใช้สถานที่ของศูนย์การเรียนรู้เพาะพืักสัตว์น้ำเศรษฐกิจ จัดกิจกรรม อาทิ การประชุมชี้แจงข้อมูลข่าวสาร กับกลุ่มประมงชายฝั่ง รวมทั้งการจัดกิจกรรมฝึกอบรมต่าง ๆ	12	จำนวนครั้งของการที่มาขอใช้สถานที่ของศูนย์ฯ จัดกิจกรรม (ครั้ง/ปี)	1,036	ค่าใช้จ่ายในการเช่าสถานที่ (บาท/ครั้ง)

ตารางที่ 3 ตัวชี้วัดและตัวแทนทางการเงิน

คำศัพท์	นิยาม
ตัวชี้วัด	เครื่องมือที่ใช้แสดง หรือพิสูจน์ว่าการเปลี่ยนแปลง (ผลลัพธ์) ได้เกิดขึ้นและเกิดขึ้นมากน้อยเพียงใด โดยอาจใช้ข้อมูลจากผู้ที่ได้รับผลลัพธ์โดยตรง หรือจากแหล่งข้อมูลอื่น ๆ
ตัวแทนทางการเงิน	การประเมินมูลค่าโดยประมาณในกรณีที่ไม่สามารถวัดค่าได้อย่างแม่นยำ

สำหรับผลลัพธ์แต่ละรายการที่ระบุในขั้นตอนที่ 2 ควรกำหนดตัวชี้วัดให้ครบถ้วน ตัวชี้วัดเหล่านี้จะช่วยในการตรวจสอบว่าผลลัพธ์นั้นเกิดขึ้นจริงหรือไม่ และเกิดขึ้นมากน้อยเพียงใด ทั้งนี้ หากเป็นไปได้ ควรใช้ตัวชี้วัดเชิงอัตวิสัย (Subjective) เช่น การรับรู้ ความคิดเห็น หรือการประเมินตนเองควบคู่ไปกับตัวชี้วัดเชิงวัตถุวิสัย (Objective) เช่น ข้อมูลที่สามารถวัดและตรวจสอบได้ โดยมีตัวอย่างตัวชี้วัดดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ตัวอย่างตัวชี้วัดและตัวแทนทางการเงิน

ผลลัพธ์	ตัวชี้วัด	ตัวแทนทางการเงิน
สถานศึกษาในพื้นที่สามารถพานักเรียนไปทัศนศึกษา ณ ศูนย์การเรียนรู้เพาะปักสัตว์เศรษฐกิจ และลดค่าใช้จ่ายในการจัดทัศนศึกษาในพื้นที่	จำนวนครั้งของการจัดกิจกรรมทัศนศึกษาในพื้นที่	ค่าใช้จ่ายส่วนต่างสำหรับการจัดกิจกรรมทัศนศึกษาในและนอกพื้นที่
หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องประหยังบประมาณ สำหรับกิจกรรมการให้ความรู้เรื่องการปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางทะเล การสร้างเครือข่าย และการพัฒนาฐานข้อมูล	จำนวนงานการจัดทำกิจกรรมการให้ความรู้การปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางทะเล การสร้างเครือข่าย และการพัฒนาฐานข้อมูล	ค่าใช้จ่ายการจัดทำกิจกรรมการให้ความรู้การปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางทะเล การสร้างเครือข่าย และการพัฒนาฐานข้อมูล
ชาวประมงท้องถิ่นมีรายได้สูงขึ้นจากปริมาณสัตว์น้ำที่เพิ่มขึ้น	ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้เพิ่มขึ้น	มูลค่าของสัตว์น้ำที่จับได้

เมื่อคัดเลือกตัวชี้วัดเรียบร้อยแล้ว ควรจัดทำโปรแกรมติดตามผลเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่จำเป็น (กล่องข้อความที่ 7) โปรแกรมการติดตามผลนี้จะช่วยให้มั่นใจได้ว่าข้อมูลที่เกี่ยวข้องจะได้รับการเก็บรวบรวมอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ ข้อมูลที่ได้จากการติดตามจะนำไปใช้ในแบบฟอร์มการประเมิน SROI ต่อไป

กล่องข้อความที่ 7 โปรแกรมการติดตามผล

การจัดทำโปรแกรมการติดตามผล ควรระบุข้อมูลที่จำเป็นต้องเก็บรวบรวม ผู้รับผิดชอบในการเก็บรวบรวมข้อมูล และความถี่ในการเก็บข้อมูลให้ชัดเจน โดยต้องสอดคล้องกับเป้าหมายและตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในขั้นตอนที่ 2 ทั้งนี้ โปรแกรมติดตามผลควรมีระบบการจัดการข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ เพื่อช่วยในการจัดเก็บข้อมูล เนื่องจากการเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบจะช่วยลดความล่าช้าในการประเมินผล และควรเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนของการลงทุน เพื่อให้สามารถรวบรวมข้อมูลได้อย่างต่อเนื่องและไม่ต้องย้อนกลับมาเก็บข้อมูลภายหลัง

ข้อมูลที่เป็นประโยชน์

การเลือกตัวชี้วัดควรคำนึงถึงกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลร่วมด้วย โดยสิ่งที่ควรพิจารณามีดังนี้

- ตัวชี้วัดสามารถวัดผลได้อย่างแม่นยำหรือไม่
- มีค่าใช้จ่ายในการเก็บรวบรวมข้อมูลมากน้อยเพียงใด
- ตัวชี้วัดสามารถบอกได้หรือไม่ ว่าผลลัพธ์สามารถเกิดขึ้นหรือไม่
- ตัวชี้วัดสามารถบอกได้หรือไม่ ว่าผลลัพธ์เกิดขึ้นได้มากน้อยเพียงใด

ปัจจุบันมีชุดมาตรฐานและตัวชี้วัดที่ใช้วัดและรายงานผลลัพธ์ทางสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งเน้นให้มีการวัดผลอย่างเป็นระบบและเป็นมาตรฐานที่สอดคล้องกันในระดับสากล เพื่อให้ผู้ลงทุนสามารถเปรียบเทียบผลการดำเนินงานระหว่างโครงการ หรือการลงทุนต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น และสามารถใช้เป็นเครื่องมือเสริมในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณที่เกี่ยวข้องกับผลลัพธ์ที่ต้องการประเมินในกระบวนการคำนวณ SROI โดยมาตรฐานดังกล่าว เรียกว่า มาตรฐานและตัวชี้วัดที่ใช้ในการวัดและรายงานผลลัพธ์ทางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการลงทุน (Impact Reporting and Investment Standards หรือ IRIS) ซึ่งสามารถสรุปหลักการและสาระสำคัญได้ดังกล่องข้อความที่ 8

กล่องข้อความที่ 8 หลักการและสาระสำคัญของ IRIS

- มุ่งเน้นให้มีการใช้ตัวชี้วัดที่เป็นมาตรฐานและสอดคล้องกันในระดับสากล เพื่อให้ผู้ลงทุนสามารถประเมินผลลัพธ์ของโครงการ หรือการลงทุนต่าง ๆ ได้อย่างครอบคลุมและเปรียบเทียบผลการดำเนินงานระหว่างกันได้
- การใช้มาตรฐาน IRIS ช่วยให้การรายงานข้อมูลมีความโปร่งใส และช่วยเสริมสร้างความน่าเชื่อถือในการวัดและประเมินผลลัพธ์ทางสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นประโยชน์ทั้งต่อผู้ลงทุนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
- IRIS นำเสนอชุดตัวชี้วัดที่ครอบคลุมด้านต่าง ๆ ของผลกระทบที่เกี่ยวข้อง เช่น การเข้าถึงบริการ สาธารณะ การสร้างงาน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อให้สามารถวัดผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการลงทุนได้อย่างเป็นรูปธรรม*
- แม้ว่าจะมีมาตรฐานตัวชี้วัดที่เป็นสากล แต่ IRIS มีความยืดหยุ่นในการปรับใช้กับบริบทและเป้าหมายของการลงทุนที่แตกต่างกัน ทำให้สามารถใช้ในอุตสาหกรรม หรือประเภทโครงการที่หลากหลายได้

ฐานข้อมูล IRIS สามารถเข้าถึงได้ที่ <http://www.iris.thegiin.org/> ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลที่มีประโยชน์ในการอธิบายและกำหนดตัวชี้วัดต่าง ๆ

*เนื่องจาก IRIS เป็นโครงการริเริ่ม จึงอาจมีตัวชี้วัดบางตัวสำหรับการประเมิน SROI แต่ยังไม่ได้อยู่ในฐานข้อมูลของ IRIS

ขั้นตอนถัดไปหลังจากการกำหนดตัวชี้วัด คือ การประมาณระยะเวลาที่จะเกิดผลลัพธ์ เช่น จำนวนปีที่ผลลัพธ์จะคงอยู่ ซึ่งอาจแตกต่างกันไปตามแต่ละผลลัพธ์ แม้จะเป็นผลลัพธ์จากโครงการเพื่อสังคมเดียวกันก็ตาม การประมาณระยะเวลาที่จะเกิดผลลัพธ์นั้นควรมีเหตุผลที่รองรับการประมาณดังกล่าว โดยในแบบฟอร์มการประเมินควรระบุวันที่เหตุผลประกอบ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการประเมินและการรายงานผลในอนาคต โดยเหตุผลที่ควรพิจารณาในการประมาณระยะเวลาของผลลัพธ์ ได้แก่

- 1) ประเภทของผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น เช่น ผลลัพธ์ระยะสั้น (เช่น การสร้างงานชั่วคราว) หรือผลลัพธ์ระยะยาว (เช่น การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือความรู้) จะมีระยะเวลาที่คงอยู่ต่างกัน
- 2) การพิจารณาว่าผลลัพธ์นั้นสามารถคงอยู่ได้โดยไม่ต้องอาศัยการสนับสนุนเพิ่มเติมหลังจากโครงการสิ้นสุดลงหรือไม่ เช่น การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน หรือส่งเสริมองค์ความรู้ที่คาดว่าจะใช้ได้เป็นเวลานาน

3) สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่อาจมีผลกระทบต่อความยาวนานของผลลัพธ์ เช่น การเปลี่ยนแปลงนโยบายภาครัฐหรือสภาวะเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไป

4) ความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น ความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หรือพันธมิตรภาครัฐที่สนับสนุนและติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง อาจส่งผลต่อความยั่งยืนและระยะเวลาที่ผลลัพธ์จะคงอยู่

การจัดเก็บข้อมูลและการประเมินผลอย่างต่อเนื่องจะสามารถให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับความยาวนานของผลลัพธ์ และช่วยในการปรับการคาดการณ์ระยะเวลาได้อย่างมีเหตุผลมากขึ้น

เมื่อกำหนดระยะเวลาคงอยู่ของผลลัพธ์เรียบร้อยแล้ว ขั้นตอนถัดไป คือ การกำหนดมูลค่าให้กับผลลัพธ์ที่ระบุในขั้นตอนที่ 2 โดยในการประเมิน SROI จะใช้ตัวแทนทางการเงิน (Financial Proxy) เพื่อประมาณมูลค่าเหล่านี้³ ซึ่งตัวแทนทางการเงินบางตัวสามารถกำหนดได้ง่าย เช่น การประหยัดค่าใช้จ่าย หรือการเพิ่มขึ้นของรายได้ ในขณะที่บางตัวแทนทางการเงินอาจกำหนดได้ยาก และจำเป็นต้องใช้เทคนิคเพิ่มเติมในการประเมินมูลค่า เช่น การสอบถามผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับมูลค่าที่เขาให้สิ่งหนึ่งสิ่งใด (Contingent valuation) หรือการอ้างอิงมูลค่าจากสินค้าที่ซื้อขายในตลาดที่เกี่ยวข้อง (Revealed preference) ดังแสดงในกล่องข้อความที่ 9 ทั้งนี้ สามารถดูตัวอย่างตัวแทนทางการเงินเพิ่มเติมได้ในภาคผนวก ง

³ ราคาของสินค้าต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันนั้นเป็นการประมาณค่า หรือตัวแทนทางการเงิน (Financial Proxy) ของสินค้านั้น ๆ โดยราคาของบางประเภท เช่น ราคามนหนึ่งโพ้น เช่น ราคาของนมหนึ่งโพ้น อาจคงที่ หรืออยู่ในระดับเดียวกัน อย่างไรก็ตาม สำหรับสินค้าบางประเภท เช่น บ้าน อาจมีราคาแตกต่างกันมาก เนื่องจากมูลค่า หรือราคาของสินค้า เป็นเรื่องที่สูงขึ้นอยู่กับความรู้สึกส่วนบุคคลและจะถูกปรับเปลี่ยนผ่านกลไกตลาด

กล่องข้อความที่ 9 วิธีการประเมินมูลค่า

เทคนิคการประเมินค่าโดยการสอบถาม (Contingent Valuation) และวัดความพึงพอใจ (Stated Preference) ใช้ในการประเมินความเต็มใจของบุคคลที่จะจ่ายเงิน (หรือรับค่าชดเชย) สำหรับสิ่งหนึ่งสิ่งใด การประเมินนี้ดำเนินการโดยการสอบถามโดยตรงไปตรงมาว่าบุคคลนั้นให้มูลค่าเท่าไรกับสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยคำถามมักมุ่งเน้นไปที่ 1) การพิจารณาว่าค่าของสิ่งหนึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับสิ่งอื่น หรือ 2) การถามว่าบุคคลนั้นจะยินดีจ่ายเงินเท่าไรเพื่อได้มา หรือหลีกเลี่ยงสิ่งนั้น

การประเมินค่าจากความชอบที่เปิดเผย (Revealed Preference) เป็นวิธีการที่ใช้การสรุปมูลค่าของสิ่งหนึ่งจากสินค้าที่ซื้อขายในตลาดที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมักจะอิงจากความชอบในการซื้อของผู้บริโภค วิธีการนี้อาจรวมถึงการกำหนดราคาเชิงอรรถประโยชน์ (Hedonic Pricing) ซึ่งใช้ในการประเมินมูลค่าของสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อราคาทรัพย์สิน

อ้างอิง: SROI Value International. 2019. Standard on applying Principle 3: Value the things that matter

การระบุตัวแทนทางการเงินไม่เพียงแต่ต้องเลือกตัวแทนที่เหมาะสมเท่านั้น แต่ยังต้องระบุแหล่งที่มาของตัวแทนทางการเงินและสมมติฐานที่ใช้ในการเลือกตัวแทนทางการเงินนั้น ๆ ด้วย ซึ่งข้อมูลเหล่านี้สามารถบันทึกไว้ในแบบฟอร์มการประเมิน เพื่อใช้ในกระบวนการรายงานผลต่อไปในภายหลัง

อย่างไรก็ตาม ผู้ประเมินอาจพบว่าบางผลลัพธ์ที่ไม่สามารถกำหนดตัวแทนทางการเงินได้ ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องที่สามารถยอมรับได้ เช่น บางผลลัพธ์อาจเป็นประเภทของผลลัพธ์ที่ไม่สามารถวัดค่าเป็นเงินได้อย่างตรงไปตรงมา เช่น การรักษาความเป็นธรรมในสังคม หรือการเสริมสร้างความเป็นหนึ่งเดียวในชุมชน เป็นผลลัพธ์ที่มีลักษณะเชิงคุณภาพที่อาจไม่สามารถนำมาแปลงเป็นตัวเลขหรือมูลค่าทางการเงินได้ง่าย จึงอาจใช้วิธีการสัมภาษณ์ หรือการสำรวจความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อวัดผลกระทบในด้านสังคม เช่น มูลค่าความเต็มใจที่จะจ่ายเพื่อรักษาความเป็นธรรม หรือการเสริมสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกันในสังคม

ตัวอย่างกรณีศึกษา: โครงการศูนย์การเรียนรู้เพาะพักสัตว์น้ำเศรษฐกิจ

ในตัวอย่างนี้ จะพิจารณาผลลัพธ์ของโครงการที่ส่งผลให้รายได้ของชาวประมงชายฝั่งเพิ่มขึ้นจากปริมาณสัตว์น้ำที่มากขึ้น โดยตารางด้านล่างเป็นรายละเอียดของตัวชี้วัดและตัวแทนทางการเงินที่ใช้ประเมินมูลค่าของผลลัพธ์

ผลลัพธ์	ตัวชี้วัด	ตัวแทนทางการเงิน
รายได้ที่เพิ่มขึ้นจากปริมาณสัตว์น้ำที่มากขึ้น	ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้เพิ่มขึ้น (กิโลกรัม หรือตันต่อปี)	มูลค่าของสัตว์น้ำที่จับได้ (บาทต่อกิโลกรัม หรือตัน)

ในขั้นตอนนี้ ผู้ประเมินอาจค้นหาตัวชี้วัดมาตรฐานจากฐานข้อมูล IRIS สำหรับผลลัพธ์ที่ต้องการรูปภาพด้านล่างแสดงตัวชี้วัดในหมวดหมู่ “Oceans and Coastal Zones” ซึ่งอาจเป็นประโยชน์ในการประเมินผลลัพธ์ของโครงการศูนย์การเรียนรู้เพาะพักสัตว์น้ำเศรษฐกิจได้

ID	Metric Name	Definition
PD4686	Livestock/Fish Type	Type of livestock product(s) produced by the organization during the reporting period.
PI9151	Number of Threatened Species	Number of threatened species present on land directly controlled by the organization during
PI6504	Number of Routes Served	Number of directly connected port pairs or routes served during the reporting period.
OI1010	Vehicle/Container Inactive Hours	Average number of hours spent inactive or waiting (inclusive of turnaround and dwell time)
PI2112	Vehicle Distance Traveled	Distance traveled by vehicles owned, operated, or sold by the organization during the
PI8394	Space Per Passenger	Amount of space per passenger (in an airport, passenger port, or vehicle) during the
PI6471	Average Vehicle Speed	Average speed of vehicles on roads, waterways, or in flight during the reporting period.
PD3922	Type of Land Area	Describes the type(s) of land present on hectares directly or indirectly controlled by the
PD8494	Ecosystem Services Provided	Describes the ecosystem services—that is, the societal benefits of nature—provided by the
PI2538	Length of Coastline Restored	Length of marine or freshwater coastline under management for ecological restoration on
PI3239	Length of Streams Present	Length of freshwater streams present during the reporting period on protected land, land
PI5840	Length of Coastline Present	Length of marine or freshwater coastline present during the reporting period on protected
PI6885	Length of Streams Restored	Length of freshwater streams under management for ecological restoration on protected
PI7170	Area of Fresh Water Bodies Present	Surface area of freshwater bodies present during the reporting period on protected land,
PI7728	Species: Total	Indicates the number of different species (species richness) present within the area
PI6887	Biodiversity Footprint	Describes the organization’s biodiversity footprint -- a measure of ecosystem intactness -- on
PI8027	Species Abundance	Indicates the number of individuals of a particular species that are present on area directly
OI3846	Critical Marine Habitats	Indicates whether the marine and coastal spaces directly controlled, indirectly controlled, or
OI7876	Marine Area Directly Controlled: Total	Area of marine environment directly controlled by the organization during the reporting
OI6482	Indigenous Rights and Stewardship Practices	Describes the practices used by the organization to acknowledge and support the traditional

อ้างอิง: IRIS, v5.2 (2022)

5.3.4 ขั้นตอนที่ 4: การพิจารณาผลลัพธ์ทางสังคม

ขั้นตอนที่ 4 คือ การพิจารณาผลลัพธ์ทางสังคม (ภาพที่ 7) ซึ่งมุ่งเน้นการประเมินว่าผลลัพธ์ที่วิเคราะห์ เกิดขึ้นโดยตรงจากโครงการเพื่อสังคมของบริษัทหรือไม่ ซึ่งรวมถึงการพิจารณาว่าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเป็นผลมาจากโครงการหรือกิจกรรมของบริษัทเพียงอย่างเดียว หรือสามารถเกิดขึ้นได้เองอยู่แล้วแม้ว่าจะไม่มีโครงการหรือกิจกรรมเพื่อสังคม (Deadweight) และยังคงคำนึงถึงการระบุสัดส่วนของผลลัพธ์ที่เกิดจากโครงการหรือกิจกรรมเพื่อสังคมขององค์กรอื่น ๆ หากมีองค์กรหรือบุคคลอื่นที่มีส่วนร่วมในโครงการ หรือหากมีโครงการอื่น ๆ ที่ดำเนินการอยู่ในพื้นที่และมีลักษณะหรือกิจกรรมคล้ายคลึงกับโครงการ (Attribution) (ตารางที่ 5) ซึ่งขั้นตอนนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในการป้องกันการประเมินผลลัพธ์เกินจริง (Overclaim)

ภาพที่ 7 ขั้นตอนที่ 4: การพิจารณาผลลัพธ์ทางสังคม

		ขั้นตอนที่ 4			
กิจกรรม	ผลลัพธ์	Deadweight		Attribution	
		อัตรา	รายละเอียด	อัตรา	รายละเอียด
1 การก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้เพาะพืักสัตว์น้ำเศรษฐกิจ	กลุ่มประมงชายฝั่ง (ที่อาจเป็นสมาชิกโครงการ หรือไม่เป็นสมาชิกโครงการ) มีรายได้เสริมจากการให้บริการอำนวยความสะดวก (อาหาร อาหารว่าง เครื่องดื่ม)	0%	หากไม่มีการสนับสนุนจาก ปตท.สผ. ผลลัพธ์นี้จะไม่เกิดขึ้น ดังนั้น จึงไม่พิจารณาค่า Deadweight	0%	ไม่มีหน่วยงานอื่น ดำเนินโครงการในลักษณะใกล้เคียงกับ ศูนย์การเรียนรู้เพาะพืักสัตว์น้ำเศรษฐกิจ ดังนั้น จึงไม่พิจารณาค่า Attribution
	กลุ่มประมงชายฝั่ง (สมาชิกโครงการ) สามารถประหยัดค่าใช้จ่ายในการเช่าสถานที่ (รวมค่าน้ำ ค่าไฟ) สำหรับการประชุมตามวาระสำคัญต่าง ๆ	30%	หากไม่มีการสนับสนุนจาก ปตท.สผ. ผลลัพธ์นี้สามารถเกิดขึ้นได้เองร้อยละ 30 เนื่องจากมีสถานที่ของหน่วยงานราชการอื่น ๆ เช่น ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน หรือสมาคมประมง	50%	ผลลัพธ์ที่ช่วยลดภาระค่าเช่าสถานที่ของกลุ่มประมงชายฝั่ง อาจเกิดจากการมีสถานที่ทางเลือกอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 50
	กลุ่มประมงชายฝั่ง (ที่อาจเป็นสมาชิกโครงการ หรือไม่เป็นสมาชิกโครงการ) มีรายได้เสริมจากการขายอาหาร และ เครื่องดื่ม ให้กับคณะผู้มาเยี่ยมชม ศูนย์การเรียนรู้ฯ	0%	หากไม่มีการสนับสนุนจาก ปตท.สผ. ผลลัพธ์นี้จะไม่เกิดขึ้น ดังนั้น จึงไม่พิจารณาค่า Deadweight	0%	ไม่มีหน่วยงานอื่น ดำเนินโครงการในลักษณะใกล้เคียงกับ ศูนย์การเรียนรู้เพาะพืักสัตว์น้ำเศรษฐกิจ ดังนั้น จึงไม่พิจารณาค่า Attribution
	สำนักงานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ในพื้นที่สามารถลดภาระการจัดสรรงบประมาณค่าเช่าสถานที่ กรณีที่มาใช้สถานที่ของศูนย์การเรียนรู้เพาะพืักสัตว์น้ำเศรษฐกิจ จัดกิจกรรม อาทิ การประชุมชี้แจงข้อมูลข่าวสาร กับกลุ่มประมงชายฝั่ง รวมทั้งการจัดกิจกรรมฝึกอบรมต่าง ๆ	50%	หากไม่มีการสนับสนุนจาก ปตท.สผ. ผลลัพธ์นี้สามารถเกิดขึ้นได้เองร้อยละ 50 เนื่องจากมีสถานที่ของหน่วยงานราชการอื่น ๆ เช่น อบต. หรือเทศบาล ที่สามารถใช้จัดประชุมได้	75%	ผลลัพธ์ที่ช่วยลดภาระค่าเช่าสถานที่ของสำนักงานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง อาจเกิดจากการมีสถานที่ทางเลือกอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 75

ตารางที่ 5 ผลลัพธ์ส่วนเกิน (Deadweight) และผลลัพธ์จากปัจจัยอื่น (Attribution)

คำศัพท์	นิยาม
ผลลัพธ์ส่วนเกิน (Deadweight)	การวัดผลลัพธ์ที่อาจเกิดขึ้นได้เองโดยไม่ต้องมีกิจกรรมการลงทุน โดยบางกรณีผลลัพธ์ หรือส่วนหนึ่งของผลลัพธ์นั้นอาจเกิดขึ้นได้แม้ว่าจะไม่มีการลงทุนใด ๆ
ผลลัพธ์จากปัจจัยอื่น (Attribution)	การประเมินว่าสัดส่วนของผลลัพธ์นั้นเกิดจากองค์กร โครงการ หรือบุคคลอื่นในพื้นที่มากน้อยเพียงใด ซึ่งการประเมินนี้มักจะทำได้ยาก สำหรับกรณีที่ไม่สามารถประเมินได้อย่างแน่ชัด ควรใช้วิธีดังต่อไปนี้ <ul style="list-style-type: none"> • สัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของแต่ละองค์กร หรือบุคคล • เปรียบเทียบกับกรณีศึกษา หรือโครงการที่คล้ายคลึงกัน (Benchmarking) เพื่อพิจารณาว่าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเป็นไปในทิศทางเดียวกับที่คาดการณ์ไว้หรือไม่ • ตรวจสอบข้อมูลและปัจจัยที่อาจมีผลกระทบต่อผลลัพธ์ เพื่อหาเหตุผลที่เป็นไปได้ว่าสิ่งใดเป็นสาเหตุหลักของผลลัพธ์นั้น (Causal Analysis)

ผลลัพธ์ส่วนเกินและผลลัพธ์จากปัจจัยอื่นจะคิดคำนวณในรูปแบบร้อยละ เช่น ร้อยละ “X” ของผลลัพธ์ที่สามารถเกิดขึ้นเองได้โดยไม่ต้องมีโครงการ หรือเป็นผลจากโครงการ หรือกิจกรรมอื่น ๆ

ข้อมูลที่เป็นประโยชน์

ควรจำกัดความพยายามในการค้นหาข้อมูลสำหรับการกำหนดผลลัพธ์ส่วนเกินและผลลัพธ์จากปัจจัยอื่น โดยอาจกำหนดเวลาให้กับขั้นตอนที่ 4 เพื่อให้กระบวนการประเมินมีประสิทธิภาพและประหยัดเวลามากขึ้นโดยวิธีการ ดังนี้

- กำหนดเวลาที่ชัดเจน เช่น การตั้งเวลาสูงสุดในการค้นหาข้อมูล หรือทำการวิเคราะห์ในขั้นตอนที่ 4 เพื่อป้องกันไม่ให้ใช้เวลามากเกินไป
- กำหนดขอบเขตของข้อมูล โดยระบุแหล่งข้อมูลที่ต้องใช้ หรือจำนวนแหล่งข้อมูลที่ต้องค้นหา เช่น ใช้ข้อมูลจาก 3 แหล่งหลักเท่านั้น
- ใช้ข้อมูลและผลการวิเคราะห์ที่มีอยู่แล้วให้เกิดประโยชน์สูงสุด แทนที่จะค้นหาข้อมูลใหม่เพิ่มเติม
- หากข้อมูลไม่เพียงพอ หรือไม่มีข้อมูลใหม่ที่เป็นประโยชน์ภายในเวลาที่กำหนด ให้ใช้ข้อมูลที่มีอยู่เพื่อประกอบการตัดสินใจ

สิ่งสำคัญในการพิจารณาผลลัพธ์ส่วนเกิน คือ ต้องเข้าใจถึงกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ดำเนินโครงการ หากมีโครงการ หรือกิจกรรมอื่นดำเนินการอยู่ในพื้นที่เดียวกัน ผลลัพธ์บางส่วนอาจเกิดขึ้นได้ แม้ไม่มีโครงการหรือกิจกรรมเพื่อสังคมของ ปตท.สผ.

สำหรับการประเมินผลลัพธ์จากปัจจัยอื่น วิธีที่ง่ายที่สุด คือการพิจารณาว่าใครเป็นผู้มีส่วนร่วมในการทำให้เกิดผลลัพธ์นั้นบ้าง เช่น หากมีหน่วยงานอื่นที่มีส่วนสนับสนุนรวมทั้งหมด 5 หน่วยงาน สัดส่วนผลลัพธ์จากปัจจัยอื่นจะเท่ากับร้อยละ 20 ทั้งนี้ กล้องข้อความที่ 10 จะรวบรวมประเด็นต่าง ๆ ที่ควรนำมาพิจารณาเมื่อกำหนด Deadweight และ Attribution

กล่องข้อความที่ 10 การพิจารณา Deadweight และ Attribution

การประเมิน Deadweight คือ การศึกษาแนวโน้มที่เกิดขึ้นในพื้นที่ตลอดช่วงระยะเวลา โดยมีคำถามสำคัญที่ควรพิจารณาคือ

- ในพื้นที่มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ
- การเปลี่ยนแปลงนี้เป็นอย่างไรเมื่อเทียบกับแนวโน้มในกลุ่มประชากรที่กว้างขึ้น

ทั้งนี้ การประเมิน Attribution มีคำถามสำคัญที่ควรพิจารณาคือ

- โครงการ หรือกิจกรรมอื่นใดบ้างที่อาจมีส่วนในการทำให้เกิดผลลัพธ์นี้

ค่าผลลัพธ์ส่วนเกินและผลลัพธ์จากปัจจัยอื่นมักอิงจากการประมาณค่า ดังนั้น การบันทึกสมมติฐานที่ใช้ในการกำหนดค่าเหล่านี้จึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้สามารถใช้ข้อมูลนี้ในการรายงานผลลัพธ์ในขั้นตอนที่ 6 ได้อย่างครบถ้วนและชัดเจน

นอกจากผลลัพธ์ส่วนเกินและผลลัพธ์จากปัจจัยอื่นแล้ว ผลลัพธ์ทดแทน (Displacement) ยังเป็นส่วนประกอบสำคัญในการประเมินผลลัพธ์ที่ต้องพิจารณา โดยจะวัดว่าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นมีการทดแทนผลลัพธ์อื่น ๆ มากน้อยเพียงใด ซึ่งผลลัพธ์ทดแทนจะเกิดขึ้นเมื่อผลลัพธ์ที่เป็นบวกสำหรับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียบางกลุ่มส่งผลกระทบต่อกลุ่มอื่น ๆ ตัวอย่างเช่น การสร้างโอกาสการทำงานให้กับกลุ่มหนึ่งอาจส่งผลให้โอกาสในการทำงานของอีกกลุ่มลดลง

แม้ว่าผลลัพธ์ทดแทน อาจไม่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ SROI ทุกกรณี แต่ก็ยังควรพิจารณาถึงความเป็นไปได้ของการเกิดผลลัพธ์ทดแทน โดยการสอบถามผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องว่าพวกเขาคิดว่าโครงการ หรือกิจกรรมที่ดำเนินการส่งผลกระทบต่อกลุ่มใดบ้าง ทั้งนี้ ในการบันทึกข้อมูลฐาน (Baseline Data) ควรกำหนดประเภทของผลลัพธ์ทดแทนให้ชัดเจน และระบุร้อยละของผลประโยชน์เชิงบวก หรือเชิงลบที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การวิเคราะห์มีความครบถ้วนและแม่นยำ

5.3.5 ขั้นตอนที่ 5: การคำนวณผล

ขั้นตอนที่ 5 คือ การคำนวณผลตอบแทนจากการลงทุน (ภาพที่ 8) ซึ่งประกอบด้วย การประเมินการลดลงของผลลัพธ์ (Drop-off) การคำนวณมูลค่าปัจจุบันสุทธิ และการวิเคราะห์ความอ่อนไหว (Sensitivity Analysis) ของผลการประเมิน

ภาพที่ 8 ขั้นตอนที่ 5: การคำนวณผล

		ขั้นตอนที่ 5										
กิจกรรม	ผลลัพธ์	Drop-off		มูลค่าผลตอบแทนทางสังคม							มูลค่าปัจจุบันสุทธิของผลลัพธ์ทั้งหมด (NPV)	
		อัตรา	รายละเอียด	Year 1	Year 2	Year 3	Year 4	Year 5	มูลค่ารวมทุกปี	Discount Rate (WACC)		
1 การก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้เฉพาะฟักสัตว์น้ำเศรษฐกิจ	กลุ่มประมงชายฝั่ง (ที่อาจเป็นสมาชิกโครงการ หรือไม่เป็นสมาชิกโครงการ) มีรายได้เสริมจากการให้บริการอำนวยความสะดวก (อาหาร อาหารว่าง เครื่องดื่ม) ในพื้นที่เปิดศูนย์การเรียนรู้ ในปีแรก	0%	ไม่มีการพิจารณา Drop-off เนื่องจากเมื่อมีจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ จะสามารถใช้ประโยชน์ภายในพื้นที่ศูนย์ได้อย่างต่อเนื่อง	10,000.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	10,000.00	10.23%	206,356.55
	กลุ่มประมงชายฝั่ง (สมาชิกโครงการ) สามารถประหยัดค่าใช้จ่ายในการเช่าสถานที่ (รวมค่าน้ำ ค่าไฟ) สำหรับการประชุมตามวาระสำคัญต่าง ๆ	0%	ไม่มีการพิจารณา Drop-off เนื่องจากเมื่อมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ จะสามารถใช้ประโยชน์ภายในพื้นที่ศูนย์ได้อย่างต่อเนื่อง	500.00	500.00	500.00	500.00	500.00	500.00	2,500.00	10.23%	12,517.50
	กลุ่มประมงชายฝั่ง (ที่อาจเป็นสมาชิกโครงการ หรือไม่เป็นสมาชิกโครงการ) มีรายได้เสริมจากการขายอาหาร และเครื่องดื่ม ให้กับคณะผู้มาเยี่ยมชมศูนย์การเรียนรู้	40%	จากการศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการปล่อยสัตว์น้ำในทะเลสาบสงขลา ของสถาบันวิจัยการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง พบว่า อัตราการรอดของสัตว์น้ำที่ปล่อยในเขตอนุรักษ์ ในพื้นที่จังหวัดสงขลา มีค่าเฉลี่ย ร้อยละ 60 ดังนั้น จึงคิดค่า Drop-off เท่ากับ ร้อยละ 40	10,000.00	6,000.00	3,600.00	2,160.00	1,296.00	23,056.00	10.23%	213,852.97	
	สำนักงานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ในพื้นที่สามารถลดภาระการจัดสรรงบประมาณค่าเช่าสถานที่ กรณีที่มาใช้สถานที่ของศูนย์การเรียนรู้เฉพาะฟักสัตว์น้ำเศรษฐกิจ จัดกิจกรรม อาทิ การประชุมชี้แจงข้อมูลข่าวสาร กับกลุ่มประมงชายฝั่ง รวมทั้งการจัดกิจกรรมฝึกอบรมต่าง ๆ	0%	การมีอยู่ของศูนย์การเรียนรู้เฉพาะฟักสัตว์น้ำเศรษฐกิจ ทำให้หน่วยงานต่าง ๆ สามารถใช้อาคารสถานที่ของศูนย์การเรียนรู้ ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ได้ต่อเนื่องตลอดอายุโครงการ ดังนั้น จึงไม่พิจารณา Drop-off	1,500.00	1,500.00	1,500.00	1,500.00	1,500.00	7,500.00	10.23%	29,167.41	

สำหรับผลลัพธ์ที่มีระยะเวลานานกว่าหนึ่งปี ควรคำนึงถึงความเป็นไปได้ที่ปริมาณของผลลัพธ์อาจลดลงตามเวลา หรือได้รับผลกระทบจากปัจจัยอื่น ๆ ซึ่งอาจทำให้การเชื่อมโยงผลลัพธ์กับกิจกรรมการลงทุนขององค์กรลดลง ด้วยเหตุนี้ การพิจารณาการลดลงของผลลัพธ์ (Drop-off) จึงเป็นเรื่องสำคัญ เนื่องจากผลลัพธ์อาจมีแนวโน้มลดลงเมื่อเวลาผ่านไป

การลดลงของผลลัพธ์เป็นการประมาณค่าในรูปแบบร้อยละ ซึ่งจะนำมาหักออกจากมูลค่าตามระยะเวลาของผลลัพธ์ (โดยการพิจารณาผลลัพธ์จะถูกกำหนดในขั้นตอนที่ 4 และระยะเวลาของผลลัพธ์จะถูกกำหนดในขั้นตอนที่ 5)

ตัวอย่างกรณีศึกษา: โครงการศูนย์การเรียนรู้เพาะพักสัตว์น้ำเศรษฐกิจ

จากผลลัพธ์เรื่องการเพิ่มขึ้นของรายได้สำหรับชาวประมงชายฝั่ง เนื่องจากปริมาณสัตว์น้ำที่เพิ่มขึ้น ในขั้นตอนที่ 3 ได้กำหนดว่าผลลัพธ์นี้อาจคงอยู่หลังจากช่วงเวลาของการดำเนินการ อย่างไรก็ตาม การอยู่รอดของสัตว์น้ำอาจได้รับผลกระทบจากปัจจัยอื่น ๆ ทำให้จำนวนของสัตว์น้ำลดลง ดังนั้น จึงกำหนดอัตราการลดลงของผลลัพธ์ (Drop-off) ไว้ที่ร้อยละ 40 ซึ่งอ้างอิงจากการศึกษาโดยสถาบันวิจัยการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง เกี่ยวกับอัตราการรอดชีวิตของสัตว์น้ำที่ปล่อยลงในพื้นที่อนุรักษ์ในจังหวัดสงขลา

หากสมมติว่า ชาวประมงชายฝั่งมีรายได้เพิ่มขึ้น 10,000 บาทในปีแรกหลังจากการดำเนินโครงการ รายได้ของพวกเขาจะลดลงเหลือ 6,000 บาทในปีที่สอง (ลดลงร้อยละ 40 จาก 10,000 บาท) และในปีที่สาม รายได้จะลดลงอีกเหลือ 3,600 บาท (ลดลงร้อยละ 40 จาก 6,000 บาท) ตัวอย่างนี้ แสดงให้เห็นถึงการลดลงของผลลัพธ์ที่เกิดจากการคำนวณอัตราการลดลง

หลังจากกำหนดอัตราการลดลงของผลลัพธ์เรียบร้อยแล้ว ขั้นตอนถัดไป คือ การคำนวณผลตอบแทนจากการลงทุน (Return on Investment) โดยการคำนวณนี้จะดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

- 1) คุณตัวแทนทางการเงิน (Financial Proxy) ด้วยปริมาณของผลลัพธ์ ซึ่งจะช่วยให้ได้มูลค่ารวมของผลลัพธ์ทั้งหมด
- 2) หักค่าผลลัพธ์ส่วนเกิน ผลลัพธ์จากปัจจัยอื่น และผลลัพธ์ทดแทน (หากมี) ออกจากมูลค่ารวมที่คำนวณได้
- 3) ทำซ้ำขั้นตอนที่ 1 และ 2 สำหรับแต่ละผลลัพธ์
- 4) รวมมูลค่ารวมทั้งหมดเข้าด้วยกัน ซึ่งจะทำให้ได้มูลค่าของผลลัพธ์รวมทั้งหมด

ทั้งนี้ เครื่องมือการประเมินที่ได้พัฒนาขึ้นมาอันมีสูตรคำนวณที่ใส่อยู่ ซึ่งช่วยให้การคำนวณตามขั้นตอนที่กล่าวถึงข้างต้นเป็นไปได้อย่างสะดวกและแม่นยำ จากนั้นผู้ประเมินจะต้องคำนวณมูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV) โดยการรวมค่าใช้จ่ายและผลประโยชน์จากช่วงเวลาต่าง ๆ เพื่อให้สามารถเปรียบเทียบกันได้ การคำนวณนี้จะใช้กระบวนการคิดลด (Discounting) ซึ่งมีพื้นฐานความจริงที่ว่า คนเรามักต้องการรับเงินวันนี้มากกว่าพรุ่งนี้ เนื่องจากมีความเสี่ยงและต้นทุนจากการเสียโอกาส การคำนวณมูลค่าปัจจุบันของผลประโยชน์จะใช้สูตรที่ระบุด้านล่าง จากนั้นจะคำนวณมูลค่าปัจจุบันสุทธิ โดยการหักมูลค่าของการลงทุนออกจากมูลค่าปัจจุบันของผลลัพธ์

$$\text{มูลค่าปัจจุบันของผลลัพธ์} = \frac{\text{มูลค่าผลลัพธ์ในปีที่ 1}}{(1+r)} + \frac{\text{มูลค่าผลลัพธ์ในปีที่ 2}}{(1+r)^2} + \frac{\text{มูลค่าผลลัพธ์ในปีที่ 3}}{(1+r)^3}$$

โดยที่ r คือ อัตราคิดลด (Discount Rate)

$$\text{มูลค่าปัจจุบันสุทธิ} = [\text{มูลค่าปัจจุบันของผลลัพธ์}] - [\text{มูลค่าของการลงทุน}]$$

ข้อมูลที่เป็นประโยชน์

การคำนวณมูลค่าปัจจุบันของผลลัพธ์ (Present Value: PV) ที่ง่ายที่สุด คือ การใช้โปรแกรม Microsoft Excel ซึ่งมีสูตร PV ที่สามารถคำนวณมูลค่าปัจจุบันได้โดยอัตโนมัติ นอกจากนี้ เครื่องมือการประเมินยังมีสูตรที่ใส่อยู่เพื่อช่วยให้การคำนวณมูลค่าปัจจุบันเป็นไปอย่างสะดวกมากขึ้น ทั้งนี้ ในการประเมิน SROI มักใช้อัตราคิดลดพื้นฐานที่ร้อยละ 3.5 ตามแนวปฏิบัติมาตรฐานในการประเมินทางเศรษฐศาสตร์

อย่างไรก็ตาม สำหรับโครงการของภาคเอกชน สามารถใช้อัตราผลตอบแทนเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักของทุน (Weighted Average Cost of Capital: WACC) ซึ่งเป็นอัตราผลตอบแทนเฉลี่ยที่บริษัทต้องจ่ายให้กับนักลงทุน โดยคำนึงถึงต้นทุนของทุนและหนี้สินที่บริษัทมีในการประเมิน

อ้างอิง:

- สฤณี อาชวานันทกุล และภัทราพร แยมมละออ. (2560). คู่มือการประเมินผลลัพธ์ทางสังคมและผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (ฉบับปรับปรุง).
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), Cost-Benefit Analysis and the Environment, 2021

การคำนวณอัตราส่วน SROI (SROI Ratio) สามารถทำได้โดยการนำมูลค่าปัจจุบัน (Present Value หรือ PV) มาหารด้วยมูลค่าของการลงทุน (Inputs) นอกจากนี้ ยังสามารถคำนวณอัตราส่วน SROI แบบสุทธิ (Net SROI Ratio) โดยการนำมูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV) มาหารด้วยมูลค่าของการลงทุนได้เช่นกัน

$$\text{SROI} = \text{มูลค่าปัจจุบัน (PV)} / \text{มูลค่าของการลงทุน}$$

$$\text{หรือ อัตราส่วน SROI แบบสุทธิ} = \text{มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV)} / \text{มูลค่าของการลงทุนสุทธิ}$$

เพื่อยืนยันความเชื่อถือได้ของผลการคำนวณ SROI ผู้ประเมินจึงต้องวิเคราะห์ความอ่อนไหว (Sensitivity Analysis) เช่น อัตราคิดลด (Discount rate) ระยะเวลา (Time period) ที่ใช้ในการประเมินค่าประมาณการสำหรับ Deadweight, Attribution, Drop-off เป็นต้น เพื่อให้ผู้ประเมินเข้าใจถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อผลลัพธ์ SROI มากที่สุด และสามารถปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ หรือการดำเนินการตามที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่โครงการ

การวิเคราะห์นี้จะช่วยตรวจสอบว่าผลลัพธ์จะเปลี่ยนแปลงไปมากน้อยเพียงใด หากสมมติฐานต่าง ๆ มีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสามารถทำได้โดยการเปลี่ยนแปลงค่าต่าง ๆ ที่สำคัญในการวิเคราะห์ เพื่อดูว่าค่าเหล่านั้นส่งผลต่อการประเมิน SROI อย่างไร ทั้งนี้ วิธีการที่แนะนำ คือ การคำนวณการปรับค่าต่าง ๆ ที่จำเป็นเพื่อให้ได้อัตราส่วนผลตอบแทนทางสังคม (SROI) เป็น 1:1 นอกจากนี้ ผู้ประเมินยังควรพิจารณาว่า สมมติฐานที่ใช้ในการคำนวณนั้นเหมาะสมและสอดคล้องกับความเป็นจริงหรือไม่ เพื่อให้การประเมินมีความแม่นยำและเชื่อถือได้

5.3.6 ขั้นตอนที่ 6: การรายงานผลและการนำไปใช้

ขั้นตอนสุดท้าย คือ การรายงานผลลัพธ์จากการประเมิน SROI ซึ่งการรายงานนี้อธิบายให้เข้าใจถึงปัจจัยนำเข้า ผลผลิต ผลลัพธ์ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จากโครงการหรือกิจกรรมเพื่อสังคม รวมถึงผลตอบแทนที่ได้รับจากการลงทุน ทั้งนี้ การนำเสนอผลตอบแทนจากการลงทุนควรแสดงในรูปแบบอัตราส่วน เช่น สำหรับทุกการลงทุน “X” บาท จะได้รับผลตอบแทน “X” บาท (กล่องข้อความที่ 11)

กล่องข้อความที่ 11 ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน

การลงทุนส่วนใหญ่สามารถให้ผลตอบแทนอย่างน้อยที่ระดับ 1:1 ซึ่งหมายความว่า สำหรับทุก 1 บาทที่ลงทุน จะได้รับผลตอบแทน 1 บาท แต่การลงทุนที่มีประสิทธิภาพสูง มักจะให้ผลตอบแทนที่สูงกว่า โดยเฉพาะในกรณีของโครงการ หรือกิจกรรมที่สร้างผลลัพธ์ในระยะยาว ซึ่งผลตอบแทนจะยิ่งสูงขึ้นเมื่อผลลัพธ์เหล่านั้นยังคงเกิดขึ้นต่อเนื่องในระยะเวลาอันยาวนาน

ทั้งนี้ ปตท.สผ. ได้ตั้งเป้าหมายในการสร้างผลลัพธ์เชิงบวกต่อชุมชนและสังคม โดยมุ่งเน้นให้โครงการเพื่อสังคมสร้างผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนในอัตราไม่น้อยกว่า 2:1

ในขั้นตอนการรายงานผลลัพธ์ ควรจัดให้มีการทบทวนการประเมินประเด็นสำคัญ (Materiality Assessment) อีกครั้ง เพื่อให้แน่ใจว่าประเด็นที่มีความสำคัญต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับการจัดการและตอบสนองอย่างครบถ้วนและเหมาะสมที่สุด โดยรายงานผลลัพธ์การประเมินควรประกอบด้วยคำอธิบายสมมติฐานที่ใช้ในการคำนวณ SROI รวมถึงแหล่งข้อมูลที่น่ามาใช้ เช่น ตัวแทนทางการเงิน (Financial Proxy)

กล่องข้อความที่ 12 รวมแหล่งข้อมูลที่มีประโยชน์หลายรายการ ซึ่งจะช่วยสนับสนุนการวิเคราะห์และประเมิน SROI สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการ

กล่องข้อความที่ 12 ผลตอบแทนจากการลงทุน

แหล่งข้อมูลที่น่าเสนอด้านล่างนี้อาจเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่รับผิดชอบในการประเมิน SROI โดยองค์กรที่ระบุไว้นี้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนา หรือการประเมิน SROI ของกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กร

- SROI Network International – <https://www.socialvalueint.org/>
- Social Value UK - <https://socialvalueuk.org/>
- The Social Impact Investment Taskforce -<https://www.socialimpactinvestment.org/lander>
- Global Impact Investing Network (GIIN) - <https://thegiin.org/>

องค์กรควรนำผลลัพธ์จากการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงโครงการ หรือกิจกรรมที่ได้รับการประเมินเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมสูงสุดตามเป้าหมายที่คาดหวัง รวมถึงการพัฒนาโครงการ หรือกิจกรรมในอนาคต อันจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการลงทุนและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อชุมชนและสังคมโดยรวม โดยผลการประเมินควรนำมาใช้ในกระบวนการตัดสินใจว่าควรสนับสนุน ขยายขอบเขต หรือดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดซ้ำ โดยอิงจากประสิทธิผลที่พิสูจน์แล้ว อันจะช่วยให้องค์กรจัดสรรทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ผลการประเมินยังควรถูกนำมาใช้ในการพิจารณาปรับปรุงระบบการติดตาม และเก็บข้อมูลที่สำคัญ เช่น ผลลัพธ์ที่คาดการณ์ไว้ ผลลัพธ์ส่วนเกิน (Deadweight) ผลลัพธ์จากปัจจัยอื่น (Attribution) และผลลัพธ์ทดแทน (Displacement) เพื่อนำไปใช้สำหรับการประเมิน SROI ในอนาคต

5.4 ประเด็นสำคัญที่ควรพิจารณาในการประเมินผลตอบแทนทางสังคม

การประเมินผลตอบแทนทางสังคม (SROI) มีประเด็นสำคัญหลายประการที่ควรพิจารณา เพื่อให้การประเมินมีความแม่นยำและเชื่อถือได้ โดยประเด็นที่สำคัญมีดังนี้

- 1) ประเมินการเปลี่ยนแปลงสุทธิ โดยเปรียบเทียบผลประโยชน์ที่สังคมได้รับก่อนและหลังดำเนินโครงการ และระหว่างมีกับไม่มีโครงการ
- 2) ประเมินผลประโยชน์ของโครงการภายใต้กรอบการเปลี่ยนแปลงที่คาดว่าจะเกิดขึ้น หรือเกิดขึ้นจริง หลีกเลี่ยงการประเมินผลลัพธ์เกินความจริงและการประเมินผลลัพธ์ที่ไม่เกี่ยวข้อง กับโครงการ รวมถึงการนับผลประโยชน์ซ้ำซ้อน
- 3) ประเมินผลตอบแทนทางสังคมภายใต้ 3 ช่วงเวลา ดังนี้
  - การประเมินก่อนเริ่มโครงการ (Ex-Ante Evaluation): คาดการณ์ผลลัพธ์ ในอนาคต เพื่อวางแผนการดำเนินงานให้มีผลลัพธ์ต่อสังคมสูงสุด
  - การประเมินระหว่างดำเนินงาน (On-going Evaluation): ติดตามการดำเนินโครงการ เพื่อให้แน่ใจว่าเป็นไปตามแผนและระบุการดำเนินการแก้ไขที่จำเป็น
  - การประเมินหลังโครงการเสร็จสิ้น (Ex-Post Evaluation): ใช้ผลลัพธ์จากโครงการในการวิเคราะห์ผลลัพธ์และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจริง
- 4) การประเมินผลลัพธ์การเริ่มโครงการ ต้องพิจารณาระดับผลประโยชน์ขั้นต่ำสุด ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นเท่านั้น และควรคำนึงถึงความเสี่ยง หรือปัจจัยอื่นที่อาจส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของโครงการ
- 5) สำนักรจะระยะเวลาที่ผู้รับประโยชน์เริ่มนำผลผลิตจากโครงการไปใช้จนเกิดผลลัพธ์จริง (Adoption Period)
- 6) กำหนดอัตราคิดลด (Discount rate) ที่สะท้อนต้นทุนค่าเสียโอกาสของการลงทุน
- 7) พิจารณาความเหมาะสมของมูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV) ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) และอัตราผลตอบแทนภายใน (IRR) และตรวจสอบข้อมูลหากค่าเหล่านี้สูง หรือต่ำจนเกินไป

- 8) นำผลการวิเคราะห์ SROI ไปใช้เพื่อสะท้อนความคุ้มค่าของการลงทุน รวมถึงแก้ไข ปัญหาและอุปสรรคของโครงการ (Lesson Learned) ตลอดจนและการพิจารณาการอนุมัติ หรือต่อยอด โครงการในอนาคต
- 9) ยึดถือวัฒนธรรมการของการประเมินผลลัพธ์ คือ “ไม่ควรมือคตติ หรือโอนเอียงเข้าข้าง ในการประเมินผลลัพธ์” ผู้ประเมินควรมีมุมมองที่เป็นกลาง
- 10) การวิเคราะห์ SROI ควรเน้นที่มูลค่าผลลัพธ์ทางสังคมโดยเฉพาะ และไม่ควรรวม ผลประโยชน์ทางการเงินที่เกิดขึ้นเฉพาะกับองค์กร เช่น อัตรากำไร การประหยัดต้นทุน หรือการเพิ่ม ประสิทธิภาพการดำเนินงานที่ไม่ก่อให้เกิดผลลัพธ์ทางสังคม ซึ่งผู้ประเมินควรแยกระหว่างผลลัพธ์ทาง สังคมกับตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพของธุรกิจ เพื่อรักษาความถูกต้องในการวิเคราะห์ นอกจากนี้ ผลลัพธ์ทางสังคมจะไม่รวมมูลค่าการประชาสัมพันธ์ของโครงการหรือบริษัท เนื่องจากมูลค่าการ ประชาสัมพันธ์อาจไม่สามารถสะท้อนผลลัพธ์ทางสังคมที่แท้จริงได้
- 11) การดำเนินการวิเคราะห์ SROI ควรคำนึงถึงพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (PDPA) โดยเริ่มจากการขอความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูล พร้อมทั้งชี้แจงวัตถุประสงค์การใช้ข้อมูลอย่างชัดเจน นอกจากนี้ ควรมีมาตรการรักษาความปลอดภัยข้อมูลเพื่อ ป้องกันการเข้าถึงที่ไม่ได้รับอนุญาต รวมถึงการกำหนดนโยบายการจัดการข้อมูลที่ชัดเจน เช่น การลบ ข้อมูลเมื่อไม่จำเป็นต้องใช้อีกต่อไป และเมื่อมีการเผยแพร่ผลการวิเคราะห์ SROI ควรหลีกเลี่ยงการ เปิดเผยข้อมูลที่สามารถระบุบุคคลได้ เพื่อปกป้องสิทธิและความเป็นส่วนตัวของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ที่เกี่ยวข้อง

5.5 แนวทางการปรับปรุงโครงการเพื่อสังคมหลังการประเมินผลตอบแทนทางสังคม

เมื่อวิเคราะห์และประเมินผล SROI แล้ว การกำหนดแนวทางในการปรับปรุงโครงการเพื่อ สังคมสามารถทำได้โดยพิจารณาจากผลลัพธ์ที่ได้จากการประเมิน เพื่อพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพของ โครงการในอนาคต โดยมีแนวทางดังนี้

- 1) เมื่อทราบผลลัพธ์ที่ได้จากการประเมิน SROI แล้ว อาจพิจารณาเพิ่มเติมกิจกรรมที่ สามารถสร้างผลลัพธ์ทางสังคมอย่างยั่งยืนในระยะยาว เช่น กิจกรรมที่ก่อให้เกิดการสร้างเครือข่ายความ ร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน รวมถึงต้องพิจารณาด้วยว่ามีผลลัพธ์ เชิงลบที่ไม่ได้คาดคิดเกิดขึ้นหรือไม่ และต้องกำหนดแนวทางในการป้องกันและแก้ไขผลลัพธ์เชิงลบนี้

2) นำข้อมูล ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะที่รวบรวมได้จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องมาใช้ในกระบวนการทบทวนแผนกิจกรรมของโครงการ หรือใช้พิจารณาประกอบการกำหนดเป้าหมายใหม่เพิ่มเติมตามข้อเสนอแนะจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และกำหนดตัวชี้วัดที่สามารถทำให้เป้าหมายเหล่านี้วัดผลได้ เพื่อให้กระบวนการประเมินผลต่อไปในอนาคตสามารถวิเคราะห์ได้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม จำเป็นต้องพิจารณาความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการนำข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็นต่าง ๆ มาใช้ในโครงการ เช่น การประเมินความเป็นไปได้ในการนำข้อเสนอแนะเหล่านั้นมาปรับปรุงกิจกรรมในระยะยาว และการจัดการกับปัญหาหรืออุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นในการดำเนินงาน

3) ควรพิจารณาผลกระทบจากปัจจัยภายนอกที่อาจส่งผลกระทบต่อโครงการ เช่น การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ นโยบาย หรือข้อกำหนดทางกฎหมายที่อาจส่งผลกระทบต่อผลลัพธ์ของโครงการ ซึ่งการพิจารณาปัจจัยเหล่านี้จะช่วยให้สามารถปรับปรุงโครงการให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในอนาคต

4) ควรกำหนดข้อมูลที่จำเป็นต้องเก็บรวบรวม ผู้รับผิดชอบในการเก็บรวบรวมข้อมูล และความถี่ในการเก็บข้อมูล ซึ่งทั้งหมดควรสอดคล้องกับเป้าหมายและตัวชี้วัดที่ได้กำหนดไว้ และอาจพิจารณาจัดทำแผนการติดตามผล พร้อมระบบการเก็บข้อมูล เพื่อให้สามารถจัดเก็บข้อมูลที่รวบรวมได้อย่างเป็นระเบียบ โดยข้อมูลที่รวบรวมนั้นควรครอบคลุมข้อมูลงบประมาณการลงทุน กิจกรรมของโครงการ และผลลัพธ์หรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตั้งแต่ช่วงแรกของการพัฒนาโครงการ เพื่อให้มั่นใจว่าข้อมูลจะถูกรวบรวมอย่างต่อเนื่อง และไม่จำเป็นต้องย้อนกลับมารวบรวมข้อมูลในภายหลัง

6. ระยะเวลาทบทวน

ข้อพึงปฏิบัติการวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนฉบับนี้ ให้มีการทบทวนทุก 5 ปี หรือเมื่อมีความจำเป็น

7. วันที่ใช้บังคับ

ข้อพึงปฏิบัติการวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุนฉบับนี้ ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2568

ภาคผนวก ก: London Benchmarking Group

London Benchmarking Group (LBG) ใช้เกณฑ์ 4 ข้อในการอธิบายและจัดประเภทการลงทุนเพื่อสังคม ซึ่งประกอบด้วย

- 1) ประเภทของการสนับสนุน: บริษัทให้การสนับสนุนในรูปแบบใด
  - 2) แรงจูงใจในการลงทุน: บริษัทสนับสนุนเพื่อวัตถุประสงค์ใด
  - 3) ประเด็นที่มุ่งเน้น: บริษัทสนับสนุนประเด็นหรือกิจกรรมใด
  - 4) สถานที่ตั้งทางภูมิศาสตร์: บริษัทให้การสนับสนุนในพื้นที่หรือภูมิภาคใด
- สรุปคำนิยามที่ใช้โดย LBG ในตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ ก-1 ประเภทของการสนับสนุน

ประเภทการสนับสนุน	คำอธิบาย
การบริจาคเงิน (Cash contributions)	การบริจาคโดยตรง การสนับสนุนทางสังคม การจับคู่การบริจาคของพนักงาน และค่าธรรมเนียมสมาชิก หรือการสมัครสมาชิกองค์กรชุมชน
การอุทิศเวลา (Time contributions)	การเป็นอาสาสมัครของพนักงาน กิจกรรมระดมทุน การส่งพนักงานไปทำงานชั่วคราวกับองค์กรชุมชน และการดูแลการฝึกงานของนักเรียนนักศึกษา ซึ่งการประมาณค่าใช้จ่ายของพนักงานในกิจกรรมเหล่านี้ถือเป็นเรื่องปกติและยอมรับได้
การบริจาคทรัพย์สิน สิ่งของหรือบริการ (In-kind contributions of product, property or services)	ผลิตภัณฑ์ อุปกรณ์ หรือทรัพย์สินอื่น ๆ ที่ไม่ใช่เงินให้กับชุมชน เช่น การบริจาคอุปกรณ์สำนักงาน หรือเฟอร์นิเจอร์ที่ใช้แล้ว การให้ใช้สถานที่ของบริษัท การจัดสรรพื้นที่โฆษณาฟรีในสื่อสิ่งพิมพ์ หรือเว็บไซต์ให้กับองค์กรชุมชนโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และการให้บริการวิชาชีพแบบไม่คิดค่าใช้จ่าย (Pro bono)
ต้นทุนการจัดการ (Management costs)	ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในการลงทุน เช่น ค่าใช้จ่ายพนักงาน (ค่าจ้าง ค่าประกัน ค่าสวัสดิการ ค่าการสรรหาบุคลากร) ค่าดำเนินการและค่าใช้จ่ายทั่วไป (ค่าโทรศัพท์ ค่าอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ ค่าเดินทาง) ค่าบริการวิชาชีพและการวิจัย

ตารางที่ ก-2 แรงจูงใจในการลงทุน

แรงจูงใจ	คำอธิบาย
การบริจาคเพื่อการกุศล (Charitable gifts)	เน้นการสนับสนุนชั่วคราวสำหรับโครงการ หรือกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ การบริจาคเพื่อการกุศลมักจะเกิดขึ้นเพื่อตอบสนองต่อคำขอ หรือ การร้องขอจากองค์กรชุมชน หรือในเหตุการณ์พิเศษ เช่น ภัยธรรมชาติ
การลงทุนเพื่อชุมชน (Community investment)	การมีส่วนร่วมระยะยาวกับพันธมิตรชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมต่าง ๆ โดยบริษัทมักเลือกประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับองค์กร เพื่อปกป้อง ผลประโยชน์ระยะยาวและเสริมสร้างภาพลักษณ์ การลงทุนเพื่อชุมชน มักมีลักษณะเชิงรุกและมีกลยุทธ์ที่ชัดเจน
โครงการเชิงพาณิชย์ (Commercial initiatives in the community)	กิจกรรมทางการค้าที่มุ่งส่งเสริมภาพลักษณ์ของบริษัท โดยตัวอย่างที่พบ บ่อยที่สุด คือการตลาดที่เกี่ยวข้องกับการกุศล ซึ่งเป็นการทำแคมเปญ การตลาดที่บริษัทมีการบริจาคเพื่อสนับสนุนโครงการการกุศลต่าง ๆ

ตารางที่ ก-3 ประเด็นที่มุ่งเน้น

ประเด็น	คำอธิบาย
การศึกษาและเยาวชน	การสนับสนุนโรงเรียนและมหาวิทยาลัย รวมทั้งโครงการ หรือองค์กร ที่ทำงานกับเยาวชน หรือส่งเสริมความต้องการของเยาวชน
สุขภาพ	การสนับสนุนโรงพยาบาล หน่วยงานด้านสุขภาพ และกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ
การพัฒนาเศรษฐกิจ	การสนับสนุนกิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ เช่น โครงการ พัฒนาเศรษฐกิจหรือการสร้างงาน
สิ่งแวดล้อม	การสนับสนุนโครงการ หรือองค์กรที่ทำงานเพื่ออนุรักษ์ หรือปกป้อง สิ่งแวดล้อม (ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการผลกระทบจาก สิ่งแวดล้อมของบริษัทไม่ควรนำมารวมอยู่ด้วย)
ศิลปะและวัฒนธรรม	การสนับสนุนสถาบันทางศิลปะและวัฒนธรรม เช่น โรงละคร พิพิธภัณฑ์ และแกลเลอรีสาธารณะ
สวัสดิการสังคม	การสนับสนุนองค์กรที่ดูแลปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาคนไร้บ้าน การให้ความ ช่วยเหลือทางกฎหมาย ความรุนแรงในครอบครัว และการดูแลผู้สูงอายุ
การช่วยเหลือฉุกเฉิน	การสนับสนุนความช่วยเหลือในสถานการณ์ภัยพิบัติ
การสนับสนุนอื่น ๆ	การสนับสนุนกิจกรรมที่ไม่สามารถจัดอยู่ในหมวดหมู่ใด ๆ ข้างต้น

ภาคผนวก ข: กรณีศึกษา

เครื่องมือการประเมิน SROI ที่อธิบายในเอกสารนี้ผ่านการศึกษาในกรณีศึกษาของโครงการศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักสัตว์น้ำเศรษฐกิจ

กรณีศึกษา: โครงการศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักสัตว์น้ำเศรษฐกิจ

โครงการศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักสัตว์น้ำเศรษฐกิจ เป็นหนึ่งในโครงการเพื่อสังคมภายใต้กลยุทธ์ “ทะเลเพื่อชีวิต” (Ocean for Life) ระยะเวลา 10 ปี (ปี 2563-2573) โดยวางเป้าหมายเพื่อเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพและความสมบูรณ์ของทรัพยากรทางทะเล (Biodiversity) และเพิ่มรายได้ของชุมชนที่พึ่งพาทรัพยากรทางทะเลในพื้นที่ 17 จังหวัดรอบอ่าวไทย ซึ่งได้ดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2556 โดยความร่วมมือระหว่าง ปตท.สผ. ประมงพื้นบ้าน อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา สถาบันวิจัยการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง สงขลา (NICA) กรมประมง กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย ในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ

ภายใต้โครงการนี้ ปตท.สผ. ได้สนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ที่หลากหลาย อาทิ การก่อสร้างศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักสัตว์น้ำเศรษฐกิจ การจัดกิจกรรมให้ความรู้ การสร้างจิตสำนึก การมีส่วนร่วม (เครือข่ายเพื่อการอนุรักษ์) การเพาะฟักสัตว์น้ำเศรษฐกิจและปล่อยคืนสู่ทะเล การจัดทำฐานข้อมูล เช่น ปริมาณการจับสัตว์น้ำและรายได้ชุมชนเป้าหมาย การสร้างเครือข่ายเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางทะเล

จากข้อมูลและผลลัพธ์ที่คาดการณ์ไว้ การวิเคราะห์ SROI นี้ชี้ให้เห็นว่าโครงการนี้มีผลตอบแทน 4.13 บาท* ต่อการลงทุน 1 บาท ทั้งนี้ ปตท.สผ. ได้ลงทุนในโครงการนี้อย่างมีนัยสำคัญ รวมถึงมีหน่วยงานอื่น ๆ ที่ร่วมสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเล ซึ่งการสนับสนุนเหล่านี้มีผลต่ออัตราผลตอบแทนรวม

*ข้อมูลจากวิเคราะห์ ในปี 2565

ถอดบทเรียนสำคัญ

จากกรณีศึกษา พบว่ามีบทเรียนสำคัญหลายประการที่สามารถนำไปปรับใช้กับโครงการหรือกิจกรรม เพื่อสังคมในอนาคต รวมถึงการประเมินผล ดังนี้

- โครงการหรือกิจกรรมเพื่อสังคมควรตอบโจทย์ปัญหาสังคมที่สำคัญ
- โครงการหรือกิจกรรมเพื่อสังคมควรได้รับการพัฒนาจากข้อมูลความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สำคัญ ซึ่งจะช่วยให้โครงการมีโอกาสสำเร็จมากยิ่งขึ้น
- ควรกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในระหว่างการวางแผนโครงการ ซึ่งควรครอบคลุมทั้งผลลัพธ์ที่คาดหวังต่อบริษัทและชุมชน
- การติดตามผลอย่างต่อเนื่องเป็นสิ่งสำคัญ ควรจัดตั้งโปรแกรมติดตามตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ เพื่อให้สามารถเก็บข้อมูลที่สำคัญได้ตลอดการดำเนินงาน ข้อมูลเหล่านี้จะช่วยให้การประเมินผล โดยเฉพาะในการประเมิน SROI ควรสื่อสารผลลัพธ์ของโครงการให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อให้การมีส่วนร่วมเป็นไปอย่างราบรื่น
- ควรมีการจัดสรรทรัพยากรภายในองค์กรอย่างเพียงพอสำหรับการดำเนินงาน การติดตาม และการประเมินผลโครงการ เพื่อให้โครงการดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

กรณีศึกษาการประเมิน SROI นี้ยังเผยให้เห็นบทเรียนที่สำคัญสำหรับการพัฒนาโครงการเพื่อสังคมในอนาคต ซึ่งได้สรุปไว้ในกล่องข้อความด้านล่าง

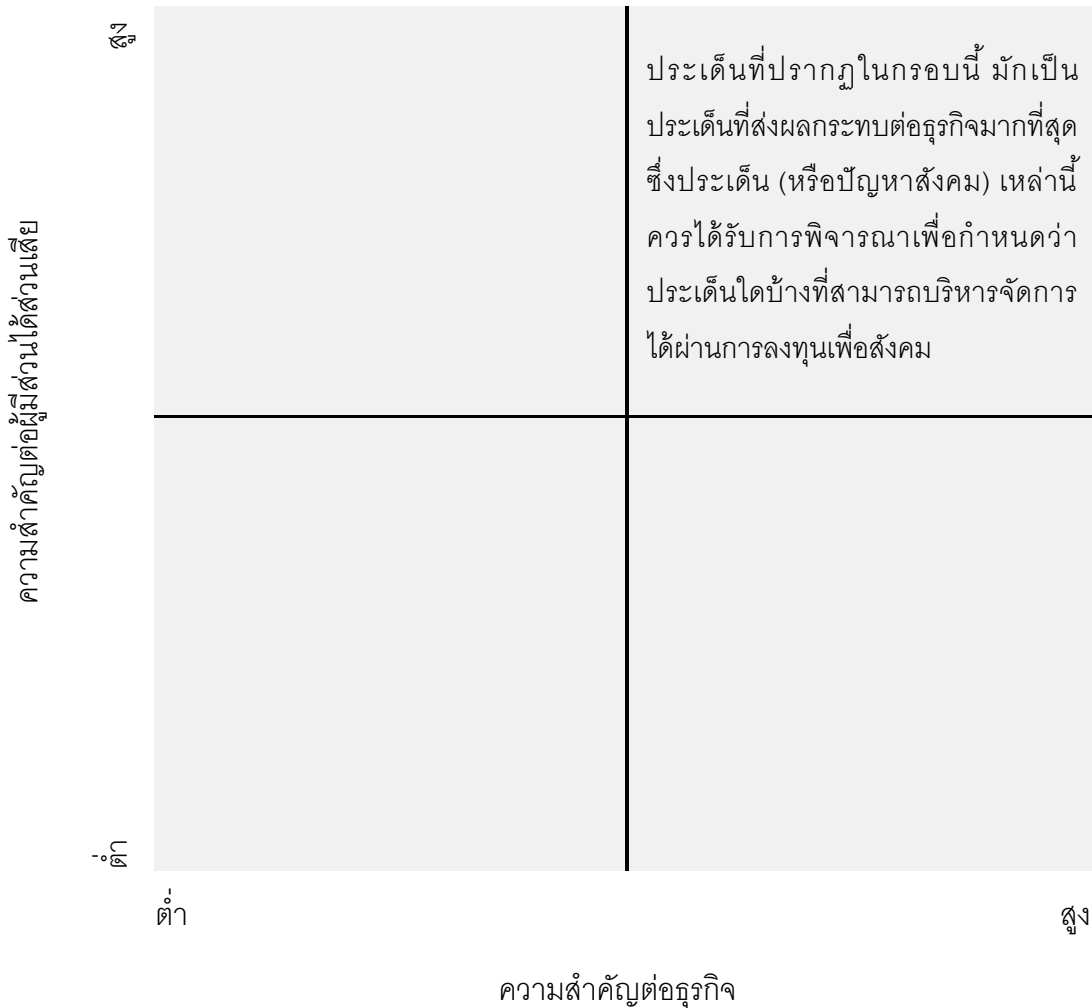
เพื่อสนับสนุนกระบวนการประเมินโครงการหรือกิจกรรมเพื่อสังคมควรดำเนินการตามข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

- 1) จัดตั้งคณะทำงาน SROI เพื่อดูแลการดำเนินงานและการปรับปรุงพัฒนาเครื่องมือการประเมิน SROI
- 2) พัฒนาศักยภาพภายในองค์กรโดยจัดฝึกอบรมเกี่ยวกับการประเมินผลอย่างเป็นระบบ
- 3) พัฒนาแบบ (Template) การรายงานผล เพื่อให้การรายงานผลลัพธ์เป็นไปอย่างสอดคล้องกัน
- 4) พัฒนาระบบเพื่อตรวจสอบข้อมูลการติดตามอย่างต่อเนื่อง เช่น ทุกไตรมาส และจัดให้มีการทบทวนผลลัพธ์ SROI เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงกิจกรรม หรือเป้าหมายการดำเนินโครงการ
- 5) จัดทำแผนการติดตามสำหรับโครงการหรือกิจกรรมเพื่อสังคม รวมถึงกำหนดความรับผิดชอบและงบประมาณในการดำเนินงาน
- 6) พัฒนาระบบสำหรับการบันทึกและจัดเก็บข้อมูลการติดตามทั้งหมด

ภาคผนวก ค: เกณฑ์การประเมินประเด็นสำคัญ

การประเมินประเด็นสำคัญ (Materiality Assessment) จะช่วยให้สามารถระบุประเด็นที่มีความสำคัญสูงสุดต่อธุรกิจ หรือองค์กรได้ เมื่อระบุประเด็นเหล่านี้ได้แล้ว บริษัท หรือองค์กรควรดำเนินการบริหารจัดการอย่างเหมาะสมและรายงานผลลัพธ์จากการบริหารจัดการ

แผนผังที่แสดงด้านล่างเป็นแผนผังการประเมินประเด็นสำคัญ ที่ใช้ในการเปรียบเทียบประเด็นที่ ปตท.สผ. ให้ความสำคัญกับประเด็นที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของ ปตท.สผ. ให้ความสำคัญ ผลลัพธ์จากการประเมินนี้จะช่วยระบุประเด็นสำคัญที่ควรได้รับการจัดการผ่านการลงทุนเพื่อสังคม

ภาคผนวก ง: ตัวแทนทางการเงิน

ตารางด้านล่างนี้แสดงรายการผลลัพธ์พร้อมตัวแทนทางการเงินที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอ้างอิงจากงานวิจัยเกี่ยวกับ SROI ทั้งนี้ การกำหนดมูลค่าของตัวแทนทางการเงินของแต่ละผลลัพธ์จำเป็นต้องพิจารณาเป็นรายกรณี เพื่อให้มั่นใจได้ว่ามูลค่าดังกล่าวเหมาะสมกับบริบทที่เฉพาะเจาะจง

ผลลัพธ์	ตัวอย่างตัวแทนทางการเงิน	หมายเหตุ
ผลลัพธ์ด้านทรัพยากรบุคคล		
ทักษะและความรู้ความสามารถที่เพิ่มขึ้น	ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการสัมมนา ฝึกอบรม หลักสูตร คอร์สเรียน การจ้างที่ปรึกษา และการสูญเสียรายได้จากการเข้าร่วมหลักสูตรการอบรม	
เครือข่ายสังคมที่เพิ่มขึ้น / ความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดีขึ้น	ค่าใช้จ่ายในการทำกิจกรรมเครือข่ายสังคมในเวลารว่าง เช่น ค่าสมาชิกสมาคม ค่าใช้จ่ายในการรับประทานอาหารค่ำกับเพื่อน และค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการเข้าร่วมการบำบัดหรือการให้คำปรึกษาครอบครัว	
การศึกษาและประสบการณ์ทำงานที่สูงขึ้น	ความแตกต่างระหว่างรายได้ของผู้ที่มีการศึกษาในระดับต่ำกว่าและสูงกว่า	
ผลลัพธ์ด้านเศรษฐกิจ		
รายได้และความมั่งคั่ง	ค่าแรง รายได้จากกรให้เช่าทรัพย์สิน รายได้ของเจ้าของธุรกิจ	
การเข้าสู่ตลาดแรงงาน	ส่วนต่างระหว่างรายได้จากการทำงานและสวัสดิการการว่างงาน	
การประหยัดค่าใช้จ่าย	<ul style="list-style-type: none"> ค่าใช้จ่ายสวัสดิการการว่างงาน ค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ เช่น การเข้ารับการรักษาตัวในโรงพยาบาล ค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการ ค่าใช้จ่ายด้านบุคลากร 	การคำนวณค่าใช้จ่ายด้านบุคลากร สามารถคำนวณได้จากการนำ เวลาที่ใช้ไปกับงานนั้นๆ คูณกับค่าแรงต่อชั่วโมง เช่น ชั่วโมงการทำงานอาสาสมัคร x ค่าแรงต่อชั่วโมง

ผลลัพธ์	ตัวอย่างตัวแทนทางการเงิน	หมายเหตุ
ผลลัพธ์ด้านคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดี		
สุขภาพที่ดีขึ้น	ค่าใช้จ่ายในการไปพบแพทย์ หรือ คลินิก	ตัวชี้วัดอื่นที่อาจนำมาใช้ได้ หากโครงการ หรือกิจกรรม นั้นมุ่งเน้นที่การพัฒนา สุขภาพกาย เช่น ค่าใช้จ่าย สำหรับประกันสุขภาพ ค่าสมาชิกฟิตเนส
กิจกรรมยามว่างที่เป็นประโยชน์	ค่าใช้จ่ายสำหรับคอร์สออกกำลังกาย คอร์สเรียนดนตรี และค่า สมาชิกชมรมออกกำลังกาย	
การเข้าถึงบริการในท้องถิ่นที่ดีขึ้น เช่น สวนสาธารณะในท้องถิ่น พื้นที่ นันทนาการ ใน ป่า สถานพยาบาล	เวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทางที่สามารถประหยัดได้จากการเข้าถึง บริการในท้องถิ่น	
การรับรู้ที่มีต่อพื้นที่ท้องถิ่นที่เพิ่ม มากขึ้น	การเปลี่ยนแปลงในมูลค่าทรัพย์สิน ในพื้นที่	ตัวชี้วัดอื่นที่อาจนำมาใช้ ได้ เช่น ค่าใช้จ่ายในการ ปรับปรุงบ้าน
ผลลัพธ์ด้านสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์		
ความตระหนักต่อคุณค่าของ ความหลากหลายทางชีวภาพ หรือคุณลักษณะสิ่งแวดล้อมอื่น ที่เพิ่มขึ้น	ค่าใช้จ่ายสำหรับหลักสูตรการศึกษา ต่อเนื่องสำหรับผู้ใหญ่ (ในหมวดงาน อุดมศึกษา)	การเพิ่มขึ้นของความ ตระหนักในชุมชนสะท้อน ผลลัพธ์ที่คล้ายคลึงกับ การเรียนรู้ตลอดชีวิต
ความตระหนักและความเข้าใจ เกี่ยวกับ คุณค่าของ ความ หลากหลายทางชีวภาพ หรือ คุณลักษณะสิ่งแวดล้อมอื่นที่ เพิ่มขึ้นของนักเรียน	ค่าใช้จ่ายโดยประมาณสำหรับการ จัดการเรียนการสอนโดยครู	ค่าใช้จ่ายนี้ควรสะท้อนถึง จำนวนชั่วโมงที่ใช้ในการ เพิ่มความตระหนัก เช่น หากการสอนใช้เวลา 1 ชั่วโมง ควรคำนวณ ค่าใช้จ่ายตามสัดส่วน จากเงินเดือนประจำปี ของครู

ผลลัพธ์	ตัวอย่างตัวแทนทางการเงิน	หมายเหตุ
การเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้เข้าชมสถานที่ (อุทยานแห่งชาติ ป่าไม้ พื้นที่ป่า แหล่งทะเล) เพื่อการพักผ่อน	การเปลี่ยนแปลงค่าใช้จ่ายในการเข้าชมสถานที่	ข้อมูลนี้มักจะได้รับจากหน่วยงาน หรือองค์กรที่รับผิดชอบในการจัดการสถานที่
การอนุรักษ์ หรือฟื้นฟูระบบนิเวศ และคุณค่าทางความหลากหลายทางชีวภาพ เช่น ป่าชายเลน พื้นที่ป่าทึบ	มูลค่าของระบบนิเวศต่อพื้นที่ 1 เฮกตาร์ต่อปี	งานวิจัยด้านการประเมินบริการของระบบนิเวศที่ดำเนินการทั่วโลกสามารถใช้กำหนดมูลค่าทางการเงินสำหรับการประเมินนี้
การลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์	ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์	งานศึกษาวิจัยจำนวนมากได้กำหนดราคาคาร์บอน ซึ่งสามารถใช้ในการประเมินมูลค่าได้
ความรู้สึกรักภาคภูมิใจที่เพิ่มขึ้นจากการมีส่วนร่วมช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม	ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยที่ครัวเรือนใช้ในการทำสวน (สะท้อนถึงความรู้สึกที่คล้ายกันในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม)	